

Labās prakses piemēri darbam ar ģimenēm ar maziem bērniem

Copyright©Nodibinājums „Centrs Dardedze”

Fundacija Dzieci Niczyje
ul. Walecznych 59
03-926 Warszawa
www.fdn.pl

Tulkojums latviešu valodā: Diāna Baudere
Tipogrāfija: SIA „Dardedze Hologrāfija”
Maketētāja: Olga Figurska
ISBN 978-9934-509-12-4

Šī publikācija veidota ar Eiropas Komisijas Daphne III programmas finansiālu atbalstu. Par tās saturu pilnībā atbild tās autori, un tas nedrīkst tikt uzskatīts par Eiropas Komisijas viedokļa atspoguļojumu.

Projekts nosaukums: „Māja bez vardarbības ikvienam bērnam”
[„Smack free home for every child”]

Projekta numurs: JUST/2009/DAP3/AG/1122-30-CE-0395783/00-06

Autoru kolektīvs:

Nodibinājums „Centrs Dardedze”, Latvija
Sociālo aktivitāšu un prakses institūts, Bulgārija
Bērnu atbalsta centrs, Lietuva
„Nobody’s Children Foundation”, Polija

Paramos vaikams centras
Children Support Centre

Vāka fotogrāfijas:

© NiDerLander – Fotolia.com, © Zsolt Nyulaszi – Fotolia.com,
© Denis Radavanovic – Fotolia.com, © Michael Kempf – Fotolia.com,
© Anatoliy Samara – Fotolia.com, © goodluz – Fotolia.com,
© Helix2012 – Fotolia.com, © Lisa F. Young – Fotolia.com

Rīga, 2013

Saturs

Ievads » 3

1. **Bulgārija** | Agrīna intervence un zīdaiņu pamešanas novēršana » 5
2. **Bulgārija** | Mātes un bērna nodaļa » 9
3. **Čehija** | Atbalsts sociāli atstumtajām ģimenēm un trūcīgajām ģimenēm » 13
4. **Lietuva** | Ģimenes izglītošana par drošu piesaisti (SAFE) » 17
5. **Lietuva** | Efektīvu bērnu audzināšanas prasmju attīstīšana » 20
6. **Latvija** | Vardarbības pret bērnu novēršanas un agrīnās intervences programma riska ģimenēm ar maziem bērniem “Sargeņģelis” » 23
7. **Latvija** | Bērnu emocionālā audzināšana » 26
8. **Latvija** | SOS Rīgas ģimeņu stiprināšanas projekts » 29
9. **Polija** | Labs vecāks – labs sākums: vardarbības pret maziem bērniem novēršana » 34
10. **Ukraina** | Bērna agrīnā attīstība: kopā uz harmoniju » 39
11. **Ungārija** | Home-Start Ungārija » 42

Ievads

Šajā bukletā ir apkopota iedvesmojoša Centrālās un Austrumeiropas valstu pieredze, īstenojot pasākumus, kuru mērķis ir sniegt atbalstu neaizsargātām ģimenēm ar maziem bērniem.

Buklets tika sagatavots divu starptautisku projektu ietvaros – projekta “Māja bez vardarbības ikvienam bērnam” („Smack free home for every child”, proj.nr. JUST/2009/DAP3/AG/1122) Eiropas Komisijas DAPHNE III programmas ietvaros, sadarbojoties Bulgārijas Sociālo aktivitāšu un prakses institūtam, Lietuvas Bērnu atbalsta centram un nodibinājumam „Centrs Dardedze” Latvijā, kā arī otra projekta, kas sekmēja bukleta izstrādi, ietvaros – “Atbalsts ģimenēm pāri robežām” („Family support beyond borders”), ko atbalstīja Višegradas fonds un ko kopīgi īstenoja organizācijas “Home-Start Čehijas Republika” un “Home-Start Ungārija”. Abus projektus koordinēja nevalstiskā organizācija “Nobody’s Children Foundation” Polijā.

Šajā bukletā ilustrētie pasākumi atspoguļo dažādas pieejas ģimeņu atbalstam, apvienojot gan speciālistu, gan brīvprātīgo sniegto atbalstu. Visu aprakstīto pasākumu pamatā ir vērtības, kas balstītas bērna tiesībās uz mīlestību, drošību, cieņu un bērniību bez vardarbības.

Šīs publikācijas autori cer, ka tā kalpos kā iedvesmas avots citām organizācijām un institūcijām.

1. Bulgārija

Agrīna intervence un zīdaiņu pamešanas novēršana

PROGRAMMAS NOSAUKUMS

Agrīna intervence un zīdaiņu pamešanas novēršana

PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS VIETA

Sociālo aktivitāšu un prakses institūts (Bulgārija)

Sociālo pakalpojumu centrs bērniem un ģimenei, Šumena
E-pasts: ksu_sh@abv.bg
Tālr.: +35954 833 124
Mājas lapa: www.sapibg.org/regional-centers/ksuds-shumen

PROGRAMMAS APRAKSTS

Dzemdību nodaļā esošās grūtnieces vai mātes, kuras ir riska grupā un vēlas pamest savu mazuli, saņem multidisciplināras komandas (sociālā darbinieka vai psihologa, ārsta un pediatra) atbalstu. Atbalsta sniegšana turpinās pēc bērna piedzimšanas. Tas tiek nodrošināts pirmo dienu laikā, mātei atrodoties dzemdību namā, un turpinās pēc tam, kad māte izrakstās no dzemdību nama un dodas mājās kopā ar savu mazuli. Bērna slimības gadījumā komandai tiek piesaistīti citi speciālisti, piemēram, fizioterapeits. Mātei tiek sniegti svarīgi instrumenti bērna audzināšanai.

Ja māte nav gatava rūpēties par savu bērnu, viņa to nodod audžuģimenes aprūpē, pirms tiek uzsākts adopcijas process. Programmas īstenošanas rezultātā pēdējā gada laikā neviens mazulis nav ievietots aprūpes iestādē.

PROGRAMMAS MĒRĶI

1. Agrīna intervence un zīdaiņu pamešanas novēršana, sniedzot atbalstu grūtniecēm, mātēm, jaunām sievietēm un riska ģimenēm.
2. Aprūpes nodrošināšana ģimeniskā vidē, attīstot zīdaiņiem un bērniem ar īpašām vajadzībām piemērotu aprūpi audžuģimenēs un uzlabojot aprūpes kvalitāti, pirms tiek veikta adopcija.
3. Atbalsts grūtniecēm bērnu audzināšanā, nodrošinot iespēju apmeklēt "Topošo māmiņu skolas".

PROGRAMMAS MĒRĶA GRUPA

Grūtnieces, jaundzimušo bērnu vecāki, nepilngadīgās mātes, daudzbērnu mātes, paplašinātā ģimene, riska ģimenes, audžuģimenes un adoptētāji.

PROGRAMMAS DARBĪBA

1. Agrīna intervence un zīdaiņu pamešanas novēršana, sniedzot atbalstu grūtniecēm, mātēm, jaunām sievietēm un riska ģimenēm.

Programmas galvenais mērķis ir agrīna intervence un zīdaiņu pamešanas novēršana, nodrošinot **agrīnu vajadzīgā atbalsta un jaundzimušo pamešanas riska identificēšanu**. Lai sasniegtu šo mērķi, Sociālo aktivitāšu un prakses institūts (SAPI) apmācīja sociālo darbinieku komandas Šumēnā, Vidinā un Pazardžikā, kur SAPI vada sociālo pakalpojumu centrus bērniem un ģimenēm (SPCBĢ). SPCBĢ sociālie darbinieki strādā komandā kopā ar dzemdību nama mediķiem un sociālajiem darbiniekiem. Dzemdību nama sociālie darbinieki vai mediķi paziņo, kad kāda māte izlemj atteikties no sava bērna. SPCBĢ komanda veic sākotnējās intervijas ar mātēm, kuru laikā sociālie darbinieki iedrošina viņas dalīties savās domās un sajūtās saistībā ar bērna piedzimšanu, bērna vietu ģimenē, ģimenes vidi (nukleārā ģimene vai paplašinātā ģimene), attiecībām ģimenē un ģimenes apstākļiem un ienākumiem. Sociālie darbinieki informē mātes par viņu tiesībām un iespējām saņemt materiālu un institucionālu atbalstu. Pēc sākotnējām tikšanās reizēm – ja tiek apstiprināts pamešanas risks – sociālie darbinieki veic vecāku spēju un paplašinātās ģimenes ārkārtas novērtējumus, iesaistot iespējamus partnerus un iestāžu pārstāvjus. Galvenais mērķis ir apvienot resursus, lai vislielākajā mērā novērstu bērnu pamešanu, kā arī sniegt iespēju bērniem augt ģimeniskā vidē. Turklāt tiek organizētas tālākas konsultācijas, lai atbalstītu māti, kas izlēmusi neatteikties no bērna. Kad veiksmīgi novērsta bērna pamešana, māte ar ģimeni pirmo gadu laikā saņem atbalstu bērnu audzināšanā.

Pēc mātes izrakstīšanās no dzemdību nama **komanda turpina sniegt sociālu un materiālu atbalstu** mātei. Materiālais atbalsts (pieejams projekta "Ģimene katram bērnam" ietvaros) var būt dažāds, piemēram, ģimenes tika nodrošinātas ar celtniecības materiāliem mājokļa labiekārtošanai, un tā mērķis ir bērnu reintegrēšana ģimenes vidē. Ar riska grupā esošajām mātēm tiek strādāts pie ģimenes plānošanas kā metodes nevēlamas grūtniecības novēršanai. SAPI organizē un vada informatīvas sanāksmes Šumēnas kopienā ar mērķi novērst nevēlamu grūtniecību. Sanāksmēs tiek iesaistīti pārstāvji no romu kopienas, romu kopienas līderi, veselības aprūpes mediatori, baznīcas pārstāvji un citi pārstāvji. Mēs turpinām strādāt kopienā, izmantojot mobilo komandas darbu. Atkarībā no apzinātajām bērnu vajadzībām ģimenē mātes saņem indi-

viduālu atbalstu. Dažas no viņām tiek pavadītas, dodoties uz dažādām iestādēm, citas saņem informāciju un konsultācijas par tiesību aktiem, kas regulē sociālās palīdzības sniegšanu un veselības apdrošināšanu, un par tiesībām reģistrēties darbā iekārtošanas birojā.

2011. gadā **Šumenas, Vidinas un Pazardžikas dzemdību namos tika konsultētas** vairāk nekā 120 mātes, bet 2012. gadā – 110 mātes, kuras ziņoja, ka nepametīs savus jaundzimušos mazuļus. Intensīva komandas darba rezultātā vairāk nekā 60% gadījumu tika īstenota veiksmīga prevence – mātes mainīja savu attieksmi un uzņēmās rūpes par saviem bērniem. Mēs nodrošinājām viņām materiālu atbalstu, konsultācijas un klātbūtni bērna pirmo dzīves gadu laikā.

2. Aprūpes nodrošināšana ģimeniskā vidē, attīstot zīdaiņu un bērnu ar īpašām vajadzībām aprūpi audžuģimenēs.

Nākamais solis bērnu pamešanas novēršanas procesā ir darba sanāksmes organizēšana gadījumu pārrunāšanai. Sanāksmē obligāti jā piedalās Bērnu aizsardzības nodaļas pārstāvim mātes dzīvesvietā, Bērnu aizsardzības nodaļas pārstāvim bērna dzīvesvietā, Reģionālā audžuģimeņu aprūpes pakalpojumu centra pārstāvim un citiem pārstāvjiem. Ja iespēja, ka ģimene uzņemsies rūpes par bērniem, ir neliela vai ja novērtējums parāda, ka ģimenes apstākļi nav labvēlīgi un vecāku iespējas ir vājas, tiek apspriesta bērna ievietošana audžuģimenē. Audžuģimenes profils tiek izvēlēts, ņemot vērā bērna individuālās vajadzības. Reģionālā audžuģimeņu aprūpes pakalpojumu centra sociālais darbinieks veic sarunas ar izvēlēto audžuģimeni un iepazīstina ar bērna profilu un personīgo vēsturi. Audžuģimenes tiek informētas par iespēju saņemt materiālu atbalstu, kas ietver visu jaundzimušajam nepieciešamo. Reģionālā audžuģimeņu aprūpes pakalpojumu centra galvenais sociālais darbinieks iegādājas visu mazulim nepieciešamo. Audžuģimeņi saņem atbalstu arī pēc bērna ievietošanas ģimenē un bērna aprūpes laikā. Audžuģimene saņem atbalstu arī nepieciešamo dokumentu sagatavošanā bērna ievietošanai audžuģimenē.

Jaundzimušā pirmā ievietošana audžuģimenē notika 2011. gada 3. martā Šumēnā. Līdz 2011. gada augusta beigām mēs pārtraucām ievietot zīdaiņus Bērnu sociālās un medicīniskās aprūpes centrā Šumēnā, un līdz 2011. gada beigām visi Šumēnas Bērnu sociālās un medicīniskās aprūpes centrā dzīvojošie 36 bērni tika ievietoti audžuģimenēs. Līdz 2012. gada beigām tieši no dzemdību nodaļas audžuģimenēs tika ievietots 31 zīdaiņis. Laika posmā no 2011. gada līdz 2012. gadam neviens mazulis netika ievietots bērnu aprūpes iestādē.

Adoptētāju kandidātu apmācība ir ar likumu noteiktas obligātas apmācības Bulgārijā kopš 2011. gada. Saskaņā ar Noteikumiem par adoptētāju kandidātu apmācību papildus grupu darbam tiek organizētas individuālas tikšanās ar klientiem. Šo tikšanos mērķis ir pārrunāt pakalpojuma izmantošanu un sniegt informāciju par apmācību programmas saturu. Apmācību laikā notiek tikšanās ar klientiem, lai pārrunātu specifiskus jautājumus, kurus vēlas noskaidrot adoptētāji individuālu tikšanos laikā ar ģimeņu atbalsta jomas speciālistiem. Pēc apmācībām tiek organizētas tikšanās, lai pārrunātu rezultātus un saņemtu atgriezenisko saiti par apmācībām. Apmācību centrs ir kļuvis par vienu no populārākajiem un iecienītākajiem centriem Bulgārijā.

3. Atbalsts grūtniecēm bērnu audzināšanā, sniedzot zināšanas pakalpojuma “Topošo māmiņu skola” ietvaros.

Vēl viena svarīga programmas sastāvdaļa ir grupu programma **“Topošo māmiņu skola”**. Šo pakalpojumu nodrošina SPCBĢ sadarbībā ar dzemdību namu. Ar dzemdību nama speciālistu, sociālo darbinieku un psihologa atbalstu grūtnieces divu mēnešu garumā apguva zināšanas par bērna agrīno attīstību, pārmaiņām, kas notiek pirms un pēc bērna piedzimšanas, kā sagatavoties braucienam uz dzemdību namu, par pirmo tikšanos ar mazuli un pamata aprūpes prasmi attīstīšanu, un par to, kādēļ ir svarīgi komunicēt ar zīdaiņiem.

IZAICINĀJUMI, AR KURIEM NĀCIES SASKARTIES PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS LAIKĀ

NLielākais izaicinājums bija mainīt attieksmi attiecībā uz to, ka bērns ir jāievieto aprūpes iestādē, ja ģimene nespēj uzņemties atbildību par bērna aprūpi. Šāda attieksme bija populāra galvenokārt medicīnas speciālistu vidū.

Vēl grūtības, ar kurām saskārāmies, bija saistītas ar attieksmes maiņu māšu vidū attiecībā uz nepieciešamību izmantot kontracepcijas līdzekļus nevēlamas grūtniecības novēršanai. Par spīti šīm grūtībām mēs pavadījām astoņas mātes uz medicīniskiem izmeklējumiem un procedūrām spirāles ievietošanai.

Tomēr mēs saskārāmies ar grūtībām, cenšoties mainīt attieksmi attiecībā uz bērna pamešanu, jo lielākā daļa sieviešu apgalvoja, ka to dara finansiālu grūtību mudinātas un tādēļ, ka viņām trūkst zināšanu par bērna audzināšanu.

PROGRAMMAS DARBĪBU ILUSTRĒJOŠS VEIKSMES STĀSTS VAI PROGRAMMAI RAKSTURĪGA GADĪJUMA APRAKSTS

Pirmais solis, īstenojot agrīnu intervenci, ir dzemdību nama sociālā darbinieka vai mediķu dotais signāls par riska grupā esošu māti.

Tā tas bija arī kādas mātes gadījumā Varbicas pašvaldībā. Tika veikta sākotnējā intervija ar māti. Sarunas laikā SPCBĢ sociālais darbinieks iedrošināja māti dalīties savās domās un sajūtās par jaundzimušā piedzimšanu, bērna vietu ģimenē, ģimenes vidi (nukleārā ģimene vai paplašinātā ģimene), attiecībā ģimenē, dzīves apstākļiem un ģimenes ienākumiem. Māte tika informēta par nosacījumiem un iespējām iesniegt nepieciešamos dokumentus, lai saņemtu maternitātes un bezdarbnieka pabalstus.

Ņemot vērā mātes nodomu pamest bērnu, sociālais darbinieks nekavējoties uzsāka vides, kurā bērns tiktu audzināts gadījumā, ja māte no viņa neatteiktos, novērtēšanu un paplašinātās ģimenes sociālās un finansiālās situācijas izvērtēšanu. Novērtējums tika veikts pilsētā, kurā dzīvoja māte. Pēc tam dzemdību nodaļā notika turpmākas tikšanās ar māti, viņa saņēma konsultācijas, lai pieņemtu labāko lēmumu attiecībā uz jaundzimušo un novērstu bērna pamešanu.

Pēc otrās tikšanās māte mainīja savu lēmumu atteikties no bērna. Sociālā darbinieka sagatavotais novērtējums nepārprotami liecināja, ka mātes un ģimenes finansiālais stāvoklis nebija labvēlīgs, tādēļ māte saņēma mate-

riālu atbalstu un mazulim nepieciešamās lietas, kā arī centram saziņotās zīdaiņu drēbītes.

Pēc mazuļa un mātes atgriešanās mājās notika tikšanās ar māti un ģimeni, lai stiprinātu attiecības un komunikāciju mātes, bērna un paplašinātās ģimenes starpā.

2. Bulgārija Mātes un bērna nodaļa

PROGRAMMAS NOSAUKUMS

Mātes un bērna nodaļa

PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS VIETA

Sociālo aktivitāšu un prakses institūts (Bulgārija)
Sociālo pakalpojumu centrs bērniem un ģimenei, Šumena
E-pasts: ksu_sh@abv.bg
Tālrs.: +35954 833 124
Mājas lapa: www.sapibg.org/regional-centers/ksuds-shumen

PROGRAMMAS APRAKSTS

“Mātes un bērna nodaļa” ir pakalpojums, kura galvenais mērķis ir sniegt palīdzību un drošu vidi neaizsargātām mātēm, kurām ir mazi bērni. Palīdzība tiek sniegta, izmantojot interaktīvas metodes ar mērķi stiprināt un attīstīt bērnu audzināšanas prasmes. Atbalsta programma ir balstīta uz elastīguma pieeju. Mēs sniedzam pakalpojumu Sociālo pakalpojumu centra bērniem un ģimenēm (SPCBĢ) Ģimeņu atbalsta daļā Šumenā kopš 2008. gada.

PROGRAMMAS MĒRĶI

1. Novērst mazu bērnu pamešanu un vardarbību pret maziem bērniem.
2. Novērst bērnu ievietošanu medicīniskās un sociālās aprūpes iestādēs.
3. Sniegt atbalstu mātēm riska grupā, palīdzot viņām rūpēties par saviem bērniem.

4. Nodrošināt vardarbības pret bērnu un vardarbības ģimenē prevenci; prevence ietver pavadīšanu, konsultēšanu un atbalstu grūtniecēm un ģimenēm, kā arī atbalstu mātēm, audzinot bērnus pozitīvā veidā.

PROGRAMMAS MĒRĶA GRUPA

Riska grupas mātes, nepilngadīgās mātēs, daudzbērnu mātes, vientuļās mātes, paplašinātā ģimene, riska ģimenes.

PROGRAMMAS DARBĪBA

Pakalpojums “Mātes un bērna nodaļa” ir ļoti labs alternatīvs pakalpojums gadījumos, kad bērniem draud pamešanas risks vai tie ir vardarbības upuri, kā arī gadījumos, kad vecāki ir vardarbības upuri ģimenē. Sniedzot mātēm patvērumu un atbalstu, kā arī veicot psiholoģisku, sociālu un izglītojošu darbu, mātēm tiek dota iespēja veidot piesaisti ar saviem bērniem, palielināt savu sociālo kompetenci un attīstīt tādas sociālās prasmes kā problēmu risināšanas prasmes, komunikācijas prasmes, prasmes veidot pozitīvas attiecības un attieksmi.

70% pakalpojuma lietotāju ir nepilngadīgās mātes un mātes ar intelektuālās attīstības traucējumiem. No šiem pakalpojuma lietotājiem 90% ir meitenes, kas ir augušas bērnu aprūpes iestādē, kur ģimeniska vide nav pazīstama un kur pastāv atbalstošas vides trūkums. Sociālais darbs ar šīm personām ir vērst uz to, lai radītu pārliecību, stiprinātu pozitīvu attieksmi pret dzīvi, veicinātu pašpaļāvību un pašapziņu, attīstītu komunikācijas prasmes un sadarbības tīklu veidošanu. Tālākais sociālais darbs ar šīm mātēm ietver piesaistes veicināšanu un bērna aprūpes prasmju attīstīšanu. 2011. gadā pakalpojumu “Mātes un bērna nodaļa” galvenokārt izmantoja mātes, kuras nesaņēma atbalstu no saviem partneriem un radniekiem, mātes, kas ir cietušas no vardarbības ģimenē, kāda māte, kuras bērns bija seksuālās vardarbības upuris, kā arī vientuļās mātes.

Klienti, kuri 2011. gadā izmantoja pakalpojumu “Mātes un bērna nodaļa”, saņēma nosūtījumu no Bērnu aizsardzības nodaļas uz 6 mēnešiem. Klientu sadalījums bija šāds: Šumenas pašvaldība – 54,55%, Veliki Preslavas pašvaldība – 18,15%, Novi Pazaras pašvaldība – 9,1%, Venecas pašvaldība – 9,1%, Razgradas pašvaldība – 9,1%. Šie dati norāda, ka pakalpojums tiek izmantots ne tikai vietējās pašvaldības līmenī, bet arī citās pašvaldībās un rajonos.

Izmantojot speciālistu sniegto specifisko atbalstu un klātbūtni, mātes attīstīja savas bērnu audzināšanas prasmes un ieguva pārliecību par savām spējām.

2011. gadā mēs pilnā mērā sasniedzām savus mērķus, nodrošinot atbalstu mātēm un bērniem – tika veiksmīgi novērsti bērnu pamešanas gadījumi un bērnu ievietošana aprūpes iestādēs. Tā rezultātā vienpadsmit 14 gadus veci bērni dzīvo kopā ar mātēm, un viens bērns tika ievietots audžuģimenē: – piecas mātes saņēma atbalstu no dzīvesbiedriem, tādēļ viņu bērni izaugs ģimenē; – vienu māti atbalstīja viņas vecāki, un viņas bērns izaugs ģimenē; – divas vientuļās mātes audzina savus bērnus ģimenē, saņemot atbalstu no paplašinātās ģimenes;

– viens bērns tika ievietots audžuģimenē, jo mātei bija jāstrādā, lai uzlabotu savu finansiālo stāvokli.

Vēl viens pakalpojuma “Mātes un bērna nodaļa” labās prakses piemērs ir atbalsta sniegšana vecākiem pēc šīs nodaļas atstāšanas ar mērķi nostiprināt iegūtās prasmes, veicinot sociālo iekļaušanu un bērnu aprūpi. Lēmums par atbalsta turpināšanu tiek pieņemts komandas tikšanās laikā pēc pakalpojuma īstenošanas beigām. Sanāksmē piedalās galvenais sociālais darbinieks, Bērnu aizsardzības nodaļas sociālais darbinieks un citi speciālisti. Bērnu aizsardzības nodaļa izdod rīkojumu SPCBĢ ilgtermiņā turpināt sniegt atbalstu mātēm.

IZAICINĀJUMI, AR KURIEM NĀCIES SASKARTIES PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS LAIKĀ

Mēs neesam saskārušies ar izaicinājumiem.

PROGRAMMAS DARBĪBU ILUSTRĒJOŠS VEIKSMES STĀSTS VAI PROGRAMMAI RAKSTURĪGA GADĪJUMA APRAKSTS

2012. gada 27. aprīlī māte un bērns tika ievietoti Šumenas Sociālo pakalpojumu centra bērniem un ģimenēm Mātes un bērna nodaļā, jo bija nepieciešams sociālo darbinieku un psihologa atbalsts, kā arī atbilstoša mazuļa fizioloģisko un psiholoģisko vajadzību uzraudzība. Šumenas slimnīcas Neonatoloģijas nodaļas izsniegtajā izrakstā bija norādīts, ka mazulis ir dzimis 2012. gada 29. martā, svars – 1450 g, garums – 40 cm, uz pieres hemangioma (aptuveni 1 cm). Mazulis tika izrakstīts no slimnīcas 2012. gada 25. aprīlī ar svaru – 2010 g. Pirms mātes un bērna ievietošanas Mātes un bērna nodaļā pēc SPCBĢ pieprasījuma bērnu medicīniski izmeklēja Šumenas slimnīcas Intensīvās terapijas nodaļas pediatrs, lai noteiktu bērna veselības stāvokli. Tika konstatēts, ka bērna svars ir 1940 g, bērnam nav veselības problēmu un ģimenes vidē nepastāv novārtā pamešanas risks. Veliki Preslavas Bērnu aizsardzības nodaļas ziņojuma dati liecināja, ka māte nespēj rūpēties par jaundzimušo. Viņa nespēj veikt precīzu bērna stāvokļa novērtējumu un nezina, kādas ir bērna pamatvajadzības.

2012. gada 4. maijā tika veikti attiecīgi pasākumi, lai izvēlētos bērnam personīgo ārstu/pediatru. Mēs tikāmies ar dažiem ģimenes ārstiem, kuri atteicās būt par bērna pediatru, jo viņiem esot daudz pacientu. 2012. gada 7. maijā mēs atradām ģimenes ārstu, kurš veica pirmo bērna apskati. Bērna svars bija 2250 g un garums – 46 cm. 2012. gada 28. maijā pēc intensīvas novērošanas un ģimenes ārsta ieteikumiem, un Mātes un bērna nodaļas komandas sniegtā atbalsta, rūpējoties par mazuli, bērna svars bija 3000 g un garums – 47 cm.

Ņemot vērā augošo hemangiomu uz pieres, sociālais darbinieks pavadīja māti un bērnu pie ģimenes ārsta, kas nosūtīja māti uz konsultāciju pie ķirurga. Sadarbībā ar Šumenas ķirurgiem 2012. gada 4. jūnijā tika apmeklēta klīnika Varnā, māti un bērnu pavadīja galvenais sociālais darbinieks.

Pēc gadījuma apspriešanas komandā, tika secināts, ka bērna stāvokļa diagnostikēšana ir ārkārtīgi sarežģīta procedūra, un sociālie darbinieki sāka aktīvi uzstāt uz bērna hospitalizāciju, lai veiktu pilnīgu medicīnisko izmeklēšanu. 2012. gada 7. jūlijā sociālais darbinieks, māte un bērns apmeklēja

ģimenes ārstu, lai saņemtu norīkojumu hospitalizācijai. Tika izsniegts norīkojums ārkārtas hospitalizācijai Šūmenas slimnīcā. Tūlīt pēc tam bērns tika nogādāts slimnīcā centra speciālistu pavadībā. Slimnīcas uzņemšanas telpā notika speciālistu – pediatra/ķirurga – apspriede. Pēc apskates ķirurgs konstatē: "Šobrīd bērnam nav nepieciešama ārkārtas hospitalizācija. Žokļu un sejas ķirurģijas klīnikai ir nepieciešamās zināšanas un pieredze, lai veiktu ārstēšanu." Tajā pašā dienā mēs saņemām informāciju no ķirurgiem, ka Reģionālais veselības apdrošināšanas fonds ir ļāvis izdot norīkojumu MR izmeklējumu veikšanai, kuru mēs galu galā saņemām.

Konsultējošie ārsti uzskata, ka ir jāveic plānveida aktivitātes bērna hospitalizācijai.

2012. gada 11. jūnijā centra speciālisti atkal pavadīja māti un bērnu uz Sv. Marinas slimnīcu Varnā, pamatojoties uz personīgā ārsta norādījumiem un Šūmenas slimnīcas ārstu ieteikumiem. Tiklīdz kļuva skaidrs, ka bērns netiks hospitalizēts, mēs pierakstījāmies uz MR izmeklējumu 2012. gada 18. jūnijā. Šajā nolūkā mēs konsultējāmies ar anesteziologu, kas ieteica konsultēties ar pediatru un veikt analīzes. Saskaņā ar kāda cita ķirurga teikto, MR izmeklēšanas rezultātus pēc to iegūšanas analizēs profesori.

Šobrīd mēs turpinām aktīvi pavadīt māti saskaņā ar ārstu, profesoru un citu medicīnas speciālistu norādījumiem.

3. Čehija

Atbalsts sociāli atstumtajām ģimenēm un trūcīgajām ģimenēm

PROGRAMMAS NOSAUKUMS

Atbalsts sociāli atstumtajām ģimenēm un trūcīgajām ģimenēm

PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS VIETA

Programmu Čehijas Republikā īsteno nevalstiska bezpeļņas organizācija "Home-Start Čehijas Republika".

Kontakti:

Alžběta Benčová

Holandska 22, 101 00 Praha 10, Čehijas Republika

Tālr.: +420 272 656 031; +420 777 801 404

E-pasti: info@hostcz.org, bencova@hostcz.org

Mājas lapa: <http://www.hostcz.org>

PROGRAMMAS APRAKSTS

Programma ir paredzēta vecākiem, kuru aprūpē ir bērni līdz sešu gadu vecumam un kuri ir nonākuši sarežģītā dzīves situācijā, piemēram, šķiršanās no partnera, vientulība, bezdarbs, smagas un ilgstošas veselības problēmas vai sociālā atstumtība. Atbalsts tiek sniegts ar apmācītu brīvprātīgo darbinieku palīdzību, kuri tiek atlasīti tikai no tādu cilvēku vidus, kuriem ir vecāku pieredze. Pirms darba uzsākšanas visiem brīvprātīgajiem darbiniekiem jāiziet sagatavošanās kurss darbam ar ģimenēm un bērniem, lai nodrošinātu, ka tiem ir nepieciešamās zināšanas un prasmes, lai sniegtu labāko iespējamo palīdzību. Pēc tam brīvprātīgie darbinieki reizi nedēļā tiek ar ģimenēm. Viņu sniegtā palīdzība bieži vien ir samērā praktiska,

vērsta uz bērnu audzināšanu un aprūpi, mājas darbu veikšanu un vecāku iedrošināšanu paplašināt savu attiecību loku un efektīvi izmantot viņu kopienā pieejamos atbalsta pasākumus un pakalpojumus. Atbalsts ir atkarīgs no vecāku vajadzībām. Tikšanās notiek maksimums 2 gadus. Šajā periodā koordinatori regulāri pārrauga un kontrolē brīvprātīgos darbiniekus un viņu saskarsmi ar ģimenēm.

PROGRAMMAS MĒRĶI

1. Atbalstīt vecākus, lai tie nodrošinātu saviem bērniem labāko dzīves sākumu.
2. Novērst bērna izņemšanu no ģimenes.
3. Veicināt un pastiprināt vecāku identitātes sajūtu ģimenē, lai palīdzētu bērniem veselīgi attīstīties to attīstības sākumposmā.

PROGRAMMAS MĒRĶA GRUPA

Programmas mērķa grupa ir vecāki, kuriem ir vismaz viens bērns vecumā līdz 6 gadiem.

Organizācija "Home Start" strādā ar ģimenēm, kuras saskaras ar plašu problēmu loku. Šīs ģimenes var iedalīt trīs atsevišķās grupās:

1. Vecāki, kuri nāk no vides, ko varētu uzskatīt par "normālu", taču pašreiz atrodas **grūtā dzīves situācijā**, piemēram, smags zaudējums, šķiršanās no partnera, slimība vai invaliditāte, izolētība un vientulība. Šai grupai pieder arī jaunie vecāki, vientuļie tēvi un topošās mātes.
2. Vecāki, **kurus apdraud sociālā izstumšana vai kuri piedzīvo sociālu izstumšanu**, galvenokārt tā sauktās vairāku problēmu ģimenes, kas cīnās ar bezdarbu, izolētību, ko izraisa minoritātes vai imigrantu statuss sabiedrībā, atkarība vai atkarību izraisošo vielu un alkohola pārmērīga lietošana, zems izglītības līmenis vai tās neesamība. Bērni šajās ģimenēs bieži vien atrodas Bērnu sociālās un tiesiskās aizsardzības nodaļas kontrolē [ar kuru cieši sadarbojas organizācija „Home-Start”].
3. Trešā grupa ietver ģimenes, no kurām bērns ir ticis izņemts, **ievietots aprūpes iestādē, bet tagad atgriežas atpakaļ mājās**.

PROGRAMMAS DARBĪBA

Vecākus dalībai programmā izvēlas no trim iepriekš aprakstītajām grupām. Katrs vecāks var lūgt atbalstu, vienīgie ierobežojumi ir šādi: visi bērni vecāki par 6 gadiem; neārstēta narkotisko vielu, alkohola vai azartspēļu atkarība; aktīva vardarbība ģimenē un aktīva vardarbība pret bērniem vai bērnu pamešana novārtā (tas nozīmē, ka šī vardarbība ir notiekoša un to nav atrisinājusi Sociālās un tiesiskās aizsardzības nodaļa/Bērnu aizsardzības dienests vai kriminālpolicija); vai neārstēta psihiatriska vai garīga saslimšana. Mums ir jāaizsargā arī mūsu brīvprātīgie darbinieki.

Pakalpojumu nodrošina apmācīti brīvprātīgie darbinieki, kas **paši ir vecāki**. Brīvprātīgos darbiniekus vietējā līmenī atlasa, apmāca un atbalsta organizācijas „Home-Start” filiāļu personāls Prāgā, Brno un Liberekā. Pirms darba uzsākšanas **brīvprātīgajiem darbiniekiem ir jāiziet sagatavošanās kurss darbam ar ģimenēm un bērniem**, lai nodrošinātu, ka tiem ir nepieciešamās zināšanas un prasmes, lai sniegtu labāko iespējamo palīdzību. Tie, kas veiksmīgi pabeiguši brīvprātīgo darbinieku sagatavošanas kursu,

paraksta brīvprātīgā darbinieka līgumu. Līgumā ir izklāstītas ar „Home Start” brīvprātīgo darbinieku darbību saistītās tiesības un pienākumi un noteiktas saistības apmeklēt regulāras supervīzijas tikšanās un nodrošināt konfidencialitāti attiecībā uz informāciju par personām, kuras izmanto „Home Start” pakalpojumu. Brīvprātīgais darbinieks apmeklē ģimeni mājās uz divām vai trim stundām nedēļā, un atbalsta sniegšanas periods var būt ilgāks nekā viens gads (maksimums divi gadi). Pēc šī perioda beigām brīvprātīgais darbinieks var izlemt, vai tikties ar jaunu ģimeni vai paņemt pārtraukumu (dažādu iemeslu dēļ, piemēram, jauns darbs, ģimenes vai personiskā situācija, grūtniecība/jaundzimušais, mazbērni). Brīvprātīgo darbinieku plūsma ir nepārtraukta.

Brīvprātīgos darbiniekus un viņu saskarsmi ar ģimenēm regulāri pārrauga un kontrolē koordinatori. Dažos gadījumos eksperti tiek lūgti sniegt konsultāciju. Visu trīs filiāļu birojos ir arī uzziņu bibliotēkas, kurās atrodamas grāmatas un žurnāli par ģimeni, bērnu audzināšanu, psiholoģiju un sociālo darbu, kas ir brīvi pieejami mūsu brīvprātīgajiem darbiniekiem.

IZAICINĀJUMI, AR KURIEM NĀCIES SASKARTIES PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS LAIKĀ

Projekta sākumā mēs saskārāmies ar naidīgu attieksmi pret brīvprātīgo darbu. Komunisma režīma laikā šai jomai bija slikta reputācija, jo ikvienam vajadzēja būt par brīvprātīgo. Tagad brīvprātīgie darbinieki pievienojas mūsu programmai pēc citu brīvprātīgo ieteikuma vai izmantojot darba meklēšanas birojus (kuri skaidri norāda, ka tas ir brīvprātīgais darbs).

Bija ļoti svarīgi arī uzsākt ciešu sadarbību ar Sociālās un tiesiskās aizsardzības nodaļu, lai iegūtu informāciju par ģimenēm. Mums bija ļoti rūpīgi jāizskaidro mūsu projekta būtība, lai novērstu pārpratumus (kuras ir mūsu kompetences jomas un kuras nav). Sākumā tas prasīja zināmas pūles, taču tagad mums ir labas attiecības un sadarbība ar Sociālās un tiesiskās aizsardzības nodaļu.

Turklāt atbalsta sniegšana ģimenēm var būt ļoti prasīgs darbs. Tādēļ ir *nepieciešams* koncentrēties uz priekšdarbiem, nodrošināt īpašu atbalstu brīvprātīgajiem darbiniekiem un to darba vadīšanu. Ģimenēm bieži trūkst pamatzināšanu, paradumu un prasmju bērnu aprūpē, mājsaimniecības vadīšanā, darba dzīvē.

PROGRAMMAS DARBĪBU ILUSTRĒJOŠS VEIKSMES STĀSTS VAI PROGRAMMAI RAKSTURĪGA GADĪJUMA APRAKSTS

Gadījuma izpēte – Vera

Bērnu sociālās un tiesiskās aizsardzības nodaļas sociālais darbinieks sazinājās ar organizāciju “Home Street” jaunās mātes Veras vārdā, kurai ir 4 gadus vecs dēls Džeimss, jo bija aizdomas par nopietnām problēmām šajā ģimenē. Pirmās tikšanās laikā Vera piedzīvoja smagu šķiršanās procesu. Viņas toreizējais vīrs slikti izturējās pret Veru un viņas dēlu un šķiršanās laikā atkārtoti draudēja viņiem, kā arī mutiski aizvainoja kaimiņus. Vera baidījās par sevi un dēlu, viņa bija zaudējusi cerības un bija iztukšota, Džeimss bija nomākts, cieta no bezmiega, bieži raudāja un baidījās no svešiniekiem.

Tajā laikā mūsu brīvprātīgā darbiniece Anna, kuru no Veras šķīra viena paudze, sāka apciemot ģimeni, un viņu starpā drīz vien izveidojās draudzī-

gas attiecības. Būdamā mazs bērns, Vera tika adoptēta, tomēr viņai neizveidojās labas attiecības ar adoptētājiem un, kļūdamā pieaugusi, viņa nemeklēja kontaktu ar viņiem. Anna Džeimssam bija kā vecmāmiņa un Verai kā māte/tante, kura atbalstīja viņu šķiršanās laikā un pēc tās. Ar Annas palīdzību Vera uzsāka nelielu pārbūvi un renovāciju savā dzīvoklī, lai to padarītu mājīgāku, gaišāku un vairāk piemērotu bērna vajadzībām. Anna iedrošināja viņu arī pavadīt laiku ārpus mājas, viņi devās izbraukumos un uz zooloģisko dārzu. Pamazām Džeimss kļuva arvien priecīgāks, mierīgāks un labāk gulēja. Kad situācija uzlabojās, Vera uzsāka komunikāciju ar saviem vecākiem, galvenokārt sava dēla dēļ.

4. Lietuva

Ģimenes izglītošana par drošu piesaisti (SAFE)

PROGRAMMAS NOSAUKUMS

Ģimenes izglītošana par drošu piesaisti (SAFE)

PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS VIETA

Lietuvas Bērnu atbalsta centrs (www.pozityvitevyste.lt) īsteno SAFE (*Safe Attachment Family Education*) programmu 6 pašvaldībās. Programmas autors ir PD, Dr. med Karls Haincs Brišs (*Karl Heinz Brisch*), bērnu, pusaudžu un pieaugušo psihiatrs un psihoterapeits, kurš strādā Minhenes Universitātes Dr. fon Haunera slimnīcā Vācijā.

PROGRAMMAS APRAKSTS

Programma SAFE ir izstrādāta, lai veicinātu drošu piesaisti vecāku un bērnu starpā, un tās pamatā ir piesaistes teorija. Piesaiste ir stabilas, ilgstošas un emocionāli nozīmīgas divpusējas attiecības, kas veidojas pirmajā dzīves gadā bērna un tā galvenā aprūpētāja starpā. Šīs attiecības nosaka bērna fizisko, kognitīvo un emocionālo attīstību, kā arī bērna spēju veidot ilgstošas attiecības dzīves laikā. Lai veidotu drošu piesaisti, vecākiem ir jābūt augstai iekļaušamībai. Dalība programmā SAFE palīdz vecākiem labāk uztvert sava bērna emocionālās vajadzības, jo īpaši attiecībā uz piesaistes veidošanu, kā arī veicina drošu piesaisti, izmantojot iekļaušamu saskarsmi (acu kontaktu, fizisku kontaktu, runu). Analizējot video materiālus, vecāki apgūst, kā uztvert mazuļa raidītos signālus, kā tos pareizi iztulkot un kā nekavējoties un pienācīgi reaģēt uz tiem. Turklāt uzmanība tiek pievērsta arī pāra attiecību stiprināšanai pēc bērna piedzimšanas.

Programma SAFE sastāv no četriem moduļiem: vienas dienas kursi grupām pirms un pēc bērna dzimšanas; ievērtīguma attīstīšana; individuāla konsultācija un palīdzības līnija; un traumu terapija. Programmas apguves metodes ietver iepazīstināšanu ar piesaistes teoriju un video materiāliem, diskusiju par aktuālām tēmām lielās un mazās grupās, relaksācijas vingrinājumus un lomu spēles.

Programmai SAFE ir izstrādāts mācību plāns.

PROGRAMMAS MĒRĶI

1. Radīt drošības sajūtu vecākiem.
2. Radīt drošības sajūtu mazulim.
3. Veicināt drošas piesaistes veidošanos vecāku un bērna starpā.
4. Novērst piesaistes traucējumus un vecāku traumatiskās pieredzes nodošanu bērnam.
5. Izglītēt vecākus par drošu piesaisti un bērna vajadzībām.

PROGRAMMAS MĒRĶA GRUPA

Mērķa grupa ir topošie vecāki un vecāki, kas audzina bērnu vecumā līdz 1 gadam.

PROGRAMMAS DARBĪBA

Programma SAFE ir paredzēta topošajiem vecākiem. Tiek atlasīti dalībnieki no 20. līdz 23. grūtniecības nedēļai. Tikšanās notiek mazās grupās (5–6 pāri) un turpinās līdz bērna pirmā dzīves gada beigām. Grupa tiekas reizi mēnesī, svētdienā – 4 nedēļas nogales pirms un 6 nedēļas nogales pēc bērna dzimšanas. Pēc bērna piedzimšanas vecāki turpina apmeklēt tikšanās kopā ar saviem mazuļiem.

Programmas SAFE ietvaros notiek arī individuālas tikšanās. Pirms bērna dzimšanas katrs vecāks piedalās individuālā pieaugušā piesaistes intervijā, kurā tiek noskaidrota pieaugušā piesaistes pieredze vai traumas. Pēc bērna dzimšanas tiek organizētas 4 individuālas tikšanās ar vecākiem, lai analizētu video materiālus par ievērtīguma attīstīšanas praktiskajām iemaņām – bērna barošanu, autiņu maiņu, vanņošanu, robežu noteikšanu. Pašreiz programmas SAFE īstenošanā Lietuvā piedalās 17 grupu vadītāji. Apmācību kursu ir apmeklējuši jau 70 vecāki.

IZAICINĀJUMI, AR KURIEM NĀCIES SASKARTIES PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS LAIKĀ

Vislielākais izaicinājums ir dalībnieku (viena vai abu vecāku) izstāšanās no programmas, kad tā jau ir sākusies, jo grupas darbs un savstarpējais atbalsts ir ļoti svarīgs.

PROGRAMMAS DARBĪBU ILUSTRĒJOŠS VEIKSMES STĀSTS VAI PROGRAMMAI RAKSTURĪGA GADĪJUMA APRAKSTS

Jauns pāris uzsāka dalību programmā SAFE laikā, kad gaidīja savu pirmo mazuli. Individuālās pieaugušā piesaistes intervijas laikā abi topošie vecāki atklāja, ka viņiem ir bijušas nedrošas attiecības ar saviem vecākiem. Topošā tēva vecāki bija šķīrušies, bet māte bērnībā bija guvusi traumatisku pieredzi un saņēmusi bargus sodus no savas mātes. Abi saprata, ka

nevēlas atkārtot savu vecāku pieļautās kļūdas un vēlas veidot citādu – daudz drošāku un pašāpziņāku – saikni ar savu bērnu. Viņi apmeklēja grupas tikšanās, izrādīja lielu interesi un iesaistījās grupas darbā. Grūtniecības laikā māte izjuta lielu nemieru un bailes par savu mazuli, bet grupas diskusijas un atbalsts palīdzēja viņai justies daudz drošākai. Drīz piedzima mazulis. Vecāki sāka iepazīt savu bērniņu un mācījās atpazīt viņa raidītos signālus. Uz grupas tikšanos ieradās visi vecāki kopā ar saviem mazuļiem. Viņi varēja dalīties savā pieredzē un uzzināt, kā klājas citiem vecākiem un viņu bērniem. Pēc grupas tikšanās, kas notika pēc bērna dzimšanas, māte sacīja: “Man šķita, ka mans mazulis bieži raud, taču tagad redzu, mans bērns neraud vairāk par citiem bērniem.” Viņu mazulis attīstījās labi, daudz smaidīja un vēlējās rotaļāties arvien vairāk. Tīkmēr vecāki varēja dalīties savā jaunajā pieredzē ar grupu un sniegt savu atbalstu un padomus citiem dalībniekiem. Pēc 3 mēnešiem viņu mazais puika kļuva aizkaitināts. Vecāki saņēma konsultāciju par risku pārstimulēt savu bērnu un nepieciešamību pārbaudīt viņa reakciju uz rotaļu situācijām. Vecāku ievērtīgums attiecībā uz bērna raidītajiem signāliem un reakcijām arvien vairāk pieauga. Kad mazulis bija 6 mēnešus vecs, māte atsāka sportiskās aktivitātes, kamēr tēvs daudz strādāja un atradās ārpus mājas. Uzmanības centrā nokļuva pāra attiecības. Individuālās konsultācijas palīdzēja viņiem apzināties, cik noguruši un iztukšoti viņi bija – māte no pastāvīgās emocionālās saskarsmes ar mazuli un mājas pienākumiem, savukārt tēvs – no darba un atbildības par ģimeni. Viņi sāka atbalstīt viens otru, dodot iespēju otram apmeklēt pasākumus ārpus mājas. “Sākumā bija grūti, kad mana sieva bija ārpus mājas un man pusi dienas vajadzēja rūpēties par bērnu, īpaši reizēs, kad viņa aizkavējās un mazulis nepārtraukti raudāja. Tomēr kādā brīdī es sapratu, ka varu to paciest un spēju nomierināt savu dēlu,” sacīja tēvs. Līdztekus grupas tikšanās reizēm šis pāris satikās arī ar citiem dalībnieku pāriem, ar kuriem izveidoja draudzīgas attiecības. Viena gada vecumā zēnam bija izveidojusies droša piesaiste ar vecākiem, pāra attiecības bija pietiekami stipras, un tagad viņi abi ir laimīgi un gaida savu otro mazuli.

5. Lietuva

Efektīvu bērnu audzināšanas prasmju attīstīšana

PROGRAMMAS NOSAUKUMS

Efektīvu bērnu audzināšanas prasmju attīstīšana

PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS VIETA

Programmu Lietuvā īsteno divas NVO – Kopienų pārmaiņu centrs [“Bendromenių kaitos centras” – www.bkc.lt] un Bērnu atbalsta centrs [“Paramos vaiksams centras” – www.pvc.lt]. Projekta un programmas tīmekļa lapa: www.pozityvitevyste.lt.

Programma tika izstrādāta Nīderlandes valdības finansētā projekta “Pozitīva bērnu audzināšana” ietvaros. Projekta sadarbības partneri bija **Kopienų pārmaiņu centrs** un **Bērnu atbalsta centrs** (Lietuva) un Jaunatnes, sabiedrības un izglītības zināšanu centrs JSO (Nīderlande). Projektu un apmācību programmu izstrādāja Karina van Asena (*Karin van Assen*), Hans Spanjārds (*Han Spanjaard*), Jolanta Blažaite un Aušra Kuriene.

PROGRAMMAS APRAKSTS

Apmācību programmu veido vairākas daļas. Vecāki tiek iepazīstināti ar dažādiem bērnu audzināšanas stiliem, bērnu attīstības vajadzībām un bērna uzvedības veidošanās principiem. Apmācību laikā vecāki apgūst noteiktas pozitīvas disciplinēšanas un bērnu audzināšanas prasmes, piemēram, uzmanības sniegšana, uzslavas un atbalvojumi, robežu noteikšana un aizliegumi, disciplinējoši norādījumi, jēgpilna sodīšana un izolēšana. Katrā tikšanās reizē dalībnieki saņem mājas uzdevumu, kas tiek pārrunāts nākamajā tikšanās reizē. Apmācību laikā tiek izmantotas lomu spēles un videoklīpi.

Tikšanās sastāv no šādām daļām: informācijas sniegšana, diskusija, video materiālu demonstrēšana un apspriešana, lomu spēle, mājas uzdevuma pārrunāšana.

Ir izstrādāta apmācību rokasgrāmata.

PROGRAMMAS MĒRĶI

1. Stimulēt un veicināt pozitīvu bērnu audzināšanu Lietuvā.
2. Apmācīt vecākus izmantot pozitīvas bērnu audzināšanas prasmes, audzināt bērnus demokrātiskā [pozitīvā, atbalstošā un aizsargājošā] veidā.
3. Palielināt zinošu un veselīgu bērnu un pašpaļāvīgu vecāku skaitu.

PROGRAMMAS MĒRĶA GRUPA

3–10 gadus vecu bērnu vecāki un aprūpētāji.
Vecāki, kuriem ir jautājumi par bērna audzināšanu.
Vecāki, kas vēlas apgūt jaunas bērnu audzināšanas prasmes.

PROGRAMMAS DARBĪBA

Vecāki tiek uzaicināti piedalīties programmā brīvprātīgi.

Grupa tiekas 6 reizes uz 2 stundām.

Apmācības vada profesionāļi, izmantojot rokasgrāmatu “Efektīvas bērnu audzināšanas prasmes”.

IZAICINĀJUMI, AR KURIEM NĀCIES SASKARTIES PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS LAIKĀ

Vecākiem, kuri piedalās brīvprātīgi, ir augsta motivācija, un viņi ļoti novērtē apmācības.

Vecāki, kas labprātīgi apmeklē apmācības, ir labi vecāki, kuriem jau ir uz pozitīvu bērnu audzināšanu vērsta domāšana.

Izaicinājums ir motivēt un iesaistīt tos vecākus, kas bērnu disciplinēšanai izmanto piespiedu metodes, kuriem draud risks kļūt vardarbīgiem pret bērnu vai kas jau ir bijuši vardarbīgi pret bērnu. Dažkārt mēģinājumi nosūtīt šādus vecākus uz Bērnu tiesību aizsardzības dienesta organizētajām apmācībām nebija efektīvi.

PROGRAMMAS DARBĪBU ILUSTRĒJOŠS VEIKSMES STĀSTS VAI PROGRAMMAI RAKSTURĪGA GADĪJUMA APRAKSTS

Programmas viena gada īstenošanas laikā Lietuvā vairāk nekā 100 speciālistu tika apmācīti vadīt apmācības, un apmācību programmā piedalījās vairāk nekā 1500 vecāku.

Speciālistu apmācība:

Dažu dalībnieku viedokļi:

“Es atkal atguvu prieku būt par māti. Es jutos zinoša, man patīk mans dēls, un man patīk būt kopā ar viņu. Es biju tik izmisusi un jutos vainīga un bezpalīdzīga, jo nezināju, kā izturēties pret viņu mājās, taču tagad es jutos laimīga māte. [..]”

“Tagad tas šķiet tik viegli pēc visām šīm šausmām. Es neatceros, ka būtu devusies sabiedrībā ar saviem bērniem, un tagad mēs ejam iepirkties, kopā devāmies uz kafejnīcu, un, vai zināt, nekas slikts nenotika. Tas ir brīnums.”
“Es nebiju domājusi, ka ir tik būtiski izprast bērna sajūtas. Es taču pat neaptvēru, kā pati jūtos. Tā ir pilnīgi jauna pasaule. [..]”

6. Latvija

Vardarbības pret bērnu novēršanas un agrīnās intervences programma riska ģimenēm ar maziem bērniem “Sargeņģelis”

PROGRAMMAS NOSAUKUMS

Vardarbības pret bērnu novēršanas un agrīnās intervences programma riska ģimenēm ar maziem bērniem “Sargeņģelis”

PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS VIETA

Nodibinājums “Centrs Dardedze”

Adrese: Cieceres iela 3a, Rīga, LV-1002, Latvija

Tālr.: +371 67600685

Fakss: +371 67612614

E-pasts: info@centrsdardedze.lv

Mājas lapa: www.centrsdardedze.lv

PROGRAMMAS APRAKSTS

Programma “Sargeņģelis” ir sabiedrībā balstīta preventīva programma jaunajiem vecākiem, kuri audzina bērnus galvenokārt vecumā līdz vienam gadam, taču bērni var būt arī vecumā līdz trim gadiem. Šī programma ir paredzēta jaunajiem vecākiem (riskā ģimenēm), un tā sniedz zināšanas par bērna attīstību, vecāku un bērnu attiecībām, pieaugušo attiecībām, informāciju par kopienā pieejamajiem resursiem, kā arī veicina saiknes un pieejas veidošanos vecāku un bērnu starpā.

Liela uzmanība tiek pievērsta tam, lai palīdzētu vecākiem apgūt praktiskas iemaņas bērniņa aprūpē. Programmas galvenais mērķis ir agrīna intervence un vardarbības pret bērnu prevence šajās ģimenēs.

PROGRAMMAS MĒRĶI

Programmas mērķis ir nodrošināt agrīnu intervenci augsta riska ģimenēs ar maziem bērniem un novērst vardarbību pret bērnu ģimenēs, sniedzot gan formālu, gan neformālu atbalstu, piesaistot speciālistus un apmācītus brīvprātīgos no vietējās kopienas.

PROGRAMMAS MĒRĶA GRUPA

Jaunās ģimenes, kurās jaunie vecāki ir no bērnu namiem, vai ģimenes, kuras ir novērtētas kā augsta sociālā riska ģimenes un kuras audzina mazu bērnu.

PROGRAMMAS DARBĪBA

Ģimenes tiek iesaistītas programmā sadarbībā ar sociālās palīdzības dienestiem, un tām tiek nodrošināta iespēja apmeklēt vecāku atbalsta grupas, vai brīvprātīgie darbinieki apmeklē ģimenes, kurām nepieciešama palīdzība.

Programma paredz 4 galvenās aktivitātes:

1. Vietējās kopienas programma, iesaistot brīvprātīgos darbiniekus

Programmas vajadzībām tiek atlasītas un speciāli apmācītas īpašas atbalsta personas – “sargeņģeļi”, kuras sadarbībā ar sociālās palīdzības dienestiem tiek iepazīstinātas ar ģimenēm, kurās topošās māmiņas un tēti ir no bērnu namiem vai kuras sociālie dienesti ir novērtējuši kā augsta sociāla riska ģimenes. Atbalsta personas misija ir kļūt par šīs ģimenes “mentor” – atbalstītāju, skolotāju, padomdevēju –, kas regulāri tiek ar ģimeni un palīdz vecākiem apgūt praktiskas iemaņas bērniņa aprūpē, piesaistes un vecāku un bērnu attiecību veidošanā, sniedz padomus, kā saglabāt pašdisciplīnu un savaldību, kā tikt galā ar stresu, nogurumu, uztraukumu un dusmām, neķļūstot agresīviem un vardarbīgiem pret bērnu.

2. Atbalsta grupas jaunajām ģimenēm ar mazuļiem

Vecākiem ir iespēja apmeklēt vecāku atbalsta grupas. Grupas vada profesionāls sociālais darbinieks, pēc vajadzības piesaistot citus speciālistus. Šajās grupās vecākiem ir iespēja satikt citus vecākus un dalīties pieredzē, kā arī izveidot savstarpēju atbalsta tīklu, kas ir tik nepieciešams ikvienam vecākam. Piederība grupai palīdz izvairīties no sociālās izolētības vai atstumtības, kas ir viens no riska faktoriem vardarbībai pret bērnu. Uz grupām vecāki nāk kopā ar saviem bērniem un sociālā darbinieka vadībā atbalsta grupu tikšanās laikā apgūst praktiskas iemaņas.

3. Konsultācijas jaunajām ģimenēm

Šajā programmā darbojas profesionāls sociālais darbinieks, kurš:

- ģimenēm nodrošina regulāras tikšanās ar atbalsta personām;
- sniedz tām nepieciešamo atbalstu, zināšanas un prasmes;
- sadarbojas ar sociālajiem dienestiem;
- iesaista gadījuma risināšanā pārējos ģimenes locekļus, kā arī vecākiem ir iespēja saņemt psihologa vai citu speciālistu, piemēram, jurista, psihoterapeita vai ergoterapeita, konsultācijas.

4. Pasākumi ģimenēm

“Sargeņģeļa” komanda nodrošina iespēju vecākiem kopā ar saviem bērniem apmeklēt izglītojošus, kultūras un sporta pasākumus, kā arī orga-

nizē īpašus svētkus jaunajām ģimenēm, piemēram, Ziemassvētku vai Lieldienu svinēšanu.

IZAICINĀJUMI, AR KURIEM NĀCIES SASKARTIES PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS LAIKĀ

Var minēt šādus izaicinājumus:

- Dažkārt dalībnieku ierašanos var ietekmēt laikapstākļi.
- Attālums no klienta dzīvesvietas līdz atbalsta grupas/ konsultācijas norises vietai (ja tas ir pārāk liels) var būt šķērslis, lai regulāri apmeklētu tikšanās.
- Motivācijas trūkums, jo pamatā vecākiem šo programmu iesaka sociālais dienests un viņiem pašiem var nebūt pietiekamas motivācijas; līdz ar to pastāv risks, ka dalībnieki nepabeidz programmu un pārtrauc nākt motivācijas trūkuma dēļ.
- Vecāki, galvenokārt mātes, kuri piedalās programmā kopā ar saviem mazuļiem, var nevēlēties apgūt un praktizēt iemaņas, piemēram, emocionālās saiknes veidošanu ar saviem bērniem, jo viņu pašu bērniņas pieredze nav bijusi pozitīva ar visām no tā izrietošajām sekām.
- Grupu vadītājiem jābūt uzmanīgiem, lietojot valodu, jo šīs programmas klienti saprot vienkāršu valodu, un materiāli ir īpaši adaptēti šim nolūkam. Tā kā vecāki, galvenokārt mātes, ir no sociālā riska ģimenēm, ir nepieciešams mācīt pamata prasmes.
- Šie semināri ar konkrēto klientu grupu vairāk nekā citu vecāku grupu vadīšana prasa no grupu vadītājiem lielu emocionālo un enerģijas ieguldījumu.

PROGRAMMAS DARBĪBU ILUSTRĒJOŠS VEIKSMES STĀSTS VAI PROGRAMMAI RAKSTURĪGA GADĪJUMA APRAKSTS

Veiksmes stāsts:

Kāda izmisusi sieviete, kura saprata, ka pati saviem spēkiem nespēj tikt galā ar savu dzīvi, vērsās pēc palīdzības „Centrā Dardedze” un sociālajā dienestā.

Sievietei bija depresija. Viņai bija trīs bērni – divi pusaudži un jaunāks zēns, kuram bija 2 gadi. Viņa nespēja iemīlēt jaunāko bērnu, vainoja viņu problēmās un viņas dzīves izpostīšanā. Jaunākais bērns bija ļoti aktīvs, neklausīja māti, bija agresīvs pret citiem bērniem, kaitināja māti un atgādināja sievietei viņa tēvu. Tolaik sievietei bija problemātiskas attiecības arī ar vecākajiem bērniem. Viņai nebija darba. Viņa dzīvoja viena kopā ar bērniem un nesaņēma nekādu atbalstu no bērnu tēva. Viņai nebija citu radnieku vai draugu, kas varētu palīdzēt.

Sadarbībā ar sociālo dienestu uz ģimeni tika nosūtīts “sargeņģelis” – apmācīts brīvprātīgais darbinieks. Viņi tikās reizi nedēļā uz 2 stundām. Brīvprātīgais darbinieks bija sievietei līdzās un sniedza emocionālu atbalstu un iedrošinājumu. Pati sieviete atzīst, ka tagad, pēc vairāk nekā pusgadu ilga regulāra brīvprātīgā darbinieka atbalsta, viņas jaunākais bērns ir kļuvis mierīgāks, un viņa uz viņu var raudzīties ar mīlestību. Viņa atzīst, ka brīvprātīgā darbinieka laipnība, iejūtība un sirsnība ir bijusi viņai ļoti svarīga grūtā brīdī. Labie vārdi un iedrošinājums ir bijis dziedinošs un palīdzējis stiprināt ticību sev un tam, ka viņa spēj kaut ko uzlabot savā dzīvē. Ar brīvprātīgā darbinieka atbalstu sieviete atrada sev darbu, bērnodārzu jaunākajam zēnam un arī dzīvokli, un atšķirībā no iepriekšējā dzīves perioda viņai pat ir nākotnes plāni.

7. Bērnu emocionālā audzināšana

Latvija

PROGRAMMAS NOSAUKUMS

Bērnu emocionālā audzināšana

PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS VIETA

Programmas autore ir psiholoģe **Sāra Lendija** [“Encouraging Healthy Social and Emotional Development in Young Children”, Toronto, Kanāda]. Latvijā programmu ieviesa un adaptēja psiholoģe Edīte Ozola sadarbībā ar „Centru Dardedze”, Latvijas Universitāti un Bērnu un ģimenes lietu ministriju.

Nodibinājums “Centrs Dardedze”

Adrese: Cieceres iela 3a, Rīga, LV-1002, Latvija
Tālr.: +371 67600685
Fakss: +371 67612614
E-pasts: info@centrsdardedze.lv
Mājas lapa: www.centrsdardedze.lv

PROGRAMMAS APRAKSTS

Programma “Bērnu emocionālā audzināšana” ir vecāku atbalsta un apmācību grupa, kas paredzēta vecākiem, kuri audzina bērnu vecumā līdz 7 gadiem. Programmas mērķis ir mazināt vardarbības pret bērnu risku ģimenēs. Šī programma ir paredzēta vecākiem, kuriem ir radušies jautājumi saistībā ar bērnu audzināšanu, kas vēlas paplašināt savas zināšanas, veicināt bērnu emocionālo attīstību, iegūt jaunu pieredzi vai vienkārši vēlas būt labāki vecāki. Programma palīdzēs arī tiem vecākiem, kuru bērni reizēm ir patvaļīgi vai uzvedas agresīvi.

PROGRAMMAS MĒRĶI

Programmas mērķis ir apmācīt vecākus, lai samazinātu vardarbības pret bērnu risku ģimenēs.

PROGRAMMAS MĒRĶA GRUPA

Vecāki, kas audzina bērnus vecumā līdz 7 gadiem.

PROGRAMMAS DARBĪBA

Ģimenes apmeklē atbalsta grupas pēc sociālo dienestu, skolu, slimnīcu ieteikuma, vai tās var pašas pieteikties dalībai programmā.

Grupas nav viendabīgas – vecākiem ir atšķirīga sagatavotība, izglītība un pieredze.

„Centrā Dardedze” gadā tiek novadītas 4 grupas, katrā grupā ir līdz 15 vecākiem – 2 grupās darbs notiek latviešu valodā un 2 – krievu valodā. Grupu dalībnieki tiek ar 2 grupas vadītājiem reizi nedēļā 10 nedēļu garumā. Nodarbības ilgums ir 2,5 stundas, un nodarbības notiek „Centrā Dardedze”. Vecāku apmācību programmā ir ietverti 10 soļi.

Programmā aplūkotās tēmas:

1. Izpratne par bērna agrīno attīstību un temperamentu.
2. Kā palīdzēt bērniem attīstīt ķermeņa kontroli un pozitīvu pašvērtējumu.
3. Kā veicināt drošu piesaisti.
4. Kā veicināt spēlēšanos un fantāziju.
5. Kā veicināt valodas un komunikācijas spējas.
6. Kā veidot pamatu pozitīvam pašvērtējumam.
7. Disciplinēšanas metodes, kas veicina pašregulāciju, attīsta sirdsapziņu un morālo uzvedību.
8. Kā veicināt emociju pašregulāciju.
9. Kā veicināt koncentrēšanos, plānošanu un problēmu risināšanu.
10. Kā veicināt sociālo kompetenci, empātiju un gādīgumu.

Semināra laikā dalībnieku bērnus pieskata brīvprātīgie darbinieki.

Turklāt papildu ieguvums no dalības programmā ir kontakti, kurus vecāki veido savā starpā, tiek dibinātas draudzīgas attiecības, un daudzi vecāki pēc programmas beigām turpina kontaktēties privāti un atbalstīt cits citu.

IZAICINĀJUMI, AR KURIEM NĀCIES SASKARTIES PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS LAIKĀ

Var minēt šādus izaicinājumus:

- Dažkārt dalībnieku ierašanos var ietekmēt laikapstākļi.
- Attālums no klienta dzīvesvietas līdz nodarbības norises vietai (ja tas ir pārāk liels) var būt šķērslis, lai regulāri apmeklētu tikšanās.
- Tā kā šīs grupas sniedz atbalstu un zināšanas, viens no apmācību elementiem ir praktisku iemaņu apguve, un dažkārt vecāki mājās nevēlas īstenot praksē jauniegūtās zināšanas un prasmes – viņi tās praktizē tikai semināru laikā.
- Motivācijas trūkums – tā kā dalībai šajā programmā daļu vecāku nosūta sociālais dienests, vecākiem var nebūt pietiekamas motivācijas, un līdz ar to pastāv risks, ka viņi pārtrauc apmeklēt nodarbības un nepabeidz programmu.

- Tā kā programma ir samērā gara, 10 nedēļas jeb 2,5 mēneši, kas arī var būt šķērslis programmas pabeigšanai.
- Grupas nav viendabīgas – to dalībnieki ir gan sociālo dienestu klienti, gan parasti vecāki, kuriem ir atšķirīgs statuss, dzīves un attiecību pieredze, un dažus dalībniekus tas biedē. No otras puses – jauktas grupas dažreiz ir priekšrocība, kas ļauj dažādiem vecākiem apmainīties ar pozitīvo pieredzi savā starpā.
- Latvijā grupu metode vēl ir jauna, jo īpaši darbā ar riska ģimeņu grupām, kuru dzīvesveids un komunikācijas veids ir intravertāks un noslēgtāks.

PROGRAMMAS DARBĪBU
ILUSTRĒJOŠS VEIKSMES
STĀSTS VAI PROGRAMMAI
RAKSTURĪGA GADĪJUMA
APRAKSTS

Veiksmes stāsts:

Programmā piedalījās kāda māte, kura bija ļāvusi savam dēlam doties uz skolu agrāk – 6 gadu vecumā [Latvijā skolu bērni parasti uzsāk 7 gadu vecumā], un skolā radās problēmas. Māte un dēls tikko bija pārdzīvojuši šķiršanās procesu ģimenē.

Zēns bija hiperaktīvs, viņam bija problēmas ar koncentrēšanos un adaptāciju skolas vidē, kā arī ar skolas noteikumu ievērošanu. Jau pirmajā klasē bērns vairs nevēlējās doties uz skolu. Māte centās noskaidrot, ko varētu darīt; viņa runāja ar skolas pārstāvjiem, tomēr tie nesniedza atbalstu un palīdzību un necentās izprast problēmas cēloņus. Tā vietā skolas pārstāvji ieteica mātei ievietot bērnu skolā, kur mācās bērni ar īpašām vajadzībām.

Tādēļ māte vērsās pēc palīdzības „Centrā Dardedze”. Viņa vēlējās saprast, ko viņa pati var darīt, lai uzlabotu zēna situāciju, kādas disciplinēšanas metodes izmantot un kā motivēt bērnu apmeklēt skolu. Viņa bija pateicīga par atbildēm, kuras guva, piedaloties programmā “Bērnu emocionālā audzināšana”. Speciālisti viņai ieteica neievietot zēnu specializētajā skolā, tā vietā bērns sāka apmeklēt Valdorfa skolu. Turklāt programmas laikā māte atrada atbalsta personas citu grupas vecāku vidū, un arī zēns atrada draugus sev.

8. Latvija SOS Rīgas ģimeņu stiprināšanas projekts

PROGRAMMAS NOSAUKUMS

SOS Rīgas ģimeņu stiprināšanas projekts

PROGRAMMAS
ĪSTENOŠANAS VIETA

Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija
Adrese: Cēsu iela 31 k-3, Rīga, LV-1012
Tālrunis: +371 67378353 Fakss: 67709620
E-pasts: sandra.braunere@sosbca.lv
Mājas lapa: www.sosbernuciemati.lv/en

PROGRAMMAS APRAKSTS

SOS Rīgas ģimeņu stiprināšanas projekta īstenošana tika uzsāka 2008. gadā.

Mūsu darbs ir vērst uz to, lai novērstu bērna atšķiršanu no ģimenes vai lai atvieglotu bērna reintegrāciju savā ģimenē, izmantojot individuālu darbu ar ģimeni esošo kopienas struktūru ietvaros. Programmas mērķis ir veicināt ģimeņu krīzes pārvarēšanas mehānismus, lai palīdzētu ģimenēm un kopienām gūt pašpaļāvību, aprūpējot un aizsargājot bērnus.

Ģimeņu stiprināšanas projekta mērķa grupa ir:

- bērni, kuriem ir risks zaudēt vecāku aprūpi, jo netiek apmierinātas viņu materiālās, emocionālās, veselības aprūpes un izglītības pamatvajadzības, vai viņi cieš no vardarbības, jo to aprūpētājiem trūkst spēju vai apņemšanās adekvāti rūpēties par bērniem;

- bērni, kuri ir zaudējuši vecāku aprūpi, tomēr tiem ir iespēja tikt integrētiem atpakaļ ģimenē, jo viņu aprūpētāji izrāda apņēmību un ir uzlabojuši savas spējas adekvāti rūpēties par saviem bērniem, lai tie varētu dzīvot vidē, kur valda gādīgums, mīlestība, cieņa un drošība.

Projekta aktivitātes ir vērstas uz to, lai nodrošinātu bērnu tiesību ievērošanu:

- risinot jautājumus saistībā ar bērnu tiesībām uz izdzīvošanu un attīstību ģimenē;
- nodrošinot pamata vajadzību apmierināšanu ģimenē;
- veicinot piekļuvi kopienas pakalpojumiem;
- uzlabojot bērnu audzināšanas prasmes;
- attīstot ģimeņu atbalsta tīklus un veidojot atbalsta grupas;
- izveidojot un attīstot integrētu sociālo pakalpojumu tīklu ģimenēm;
- veicinot izpratni.

2011. gadā Rīgas ģimeņu stiprināšanas projekta ietvaros atbalstu saņēma vidēji 114 ģimeņu, tostarp 229 bērni un 194 pieaugušie. 10 ģimenēs, kurās vecākiem bija atņemtas bērnu aprūpes tiesības, intervences rezultātā situācija ir uzlabojusies, un 14 bērni varēja atgriezties savās bioloģiskajās ģimenēs.

PROGRAMMAS DARBĪBA

Kopumā ģimenes tiek apzinātas:

- saņemot nosūtījumu no vietējā sociālā dienesta;
- saņemot nosūtījumu no kopienas (veselības aprūpes sniedzējiem, skolām, bērnudārziem, kopienā balstītām organizācijām, kaimiņiem);
- saņemot nosūtījumu no partnerorganizācijas(-ām);
- pēc labuma guvēju pašu iniciatīvas;
- izmantojot informatīvus pasākumus.

Lai nodrošinātu, ka ģimenēm tiek sniegti individuāli pakalpojumi saskaņā ar viņu vajadzībām, darbu veic profesionāli ģimeņu stiprināšanas projekta darbinieki.

Komandu veido:

- projekta vadītājs;
- sociālie darbinieki;
- sociālie rehabilitētāji;
- psihologi;
- ģimenes psihoterapeits;
- narkologs;
- speciālais pedagogs;
- grupu vadītāji, kas īsteno atbalsta un izglītojošās aktivitātes.

Sociālais darbinieks ir atbildīgs par gadījuma vadību. Ģimenes situācija tiek novērtēta no visiem aspektiem, ietverot ģimenes locekļu stiprās puses un resursus. Pēc nepieciešamības tiek iesaistīti arī citi speciālisti, tostarp sociālās rehabilitācijas speciālists. Katrai ģimenei tiek izveidots attīstības plāns, un tiek slēgts līgums par ilgtermiņa un īstermiņa mērķu sasniegšanu.

Uz bērna un viņa ģimenes individuālo vajadzību novērtējuma pamata un ģimenes attīstības plāna ietvaros tiek nolemts, kuri pakalpojumi var tikt sniegti tiešā veidā ģimeņu stiprināšanas projekta ietvaros un kuriem pakalpojumiem bērns/ģimene var tikt piesaistīti kopienās. Situācija tiek regulāri pārskatīta, un tiek novērtēts progress.

To pakalpojumu kopums ģimenēm, kurus nodrošina projekta komanda, vai piekļuves pakalpojumiem nodrošināšana sadarbībā ar citām organizācijām un valsts dienestiem:

- **Sociālais atbalsts** bērniem un vecākiem tiek nodrošināts, izmantojot individuālas sociālā darba speciālistu konsultācijas un grupu aktivitātes.
- **Psiholoģiskā atbalsta** mērķis ir uzlabot psiholoģisko klimatu ģimenē, palielināt bērnu un to aprūpētāju emocionālo stabilitāti, kā arī stiprināt to elastīgumu un grūtību pārvarēšanas spējas, saskaroties ar sarežģītām dzīves situācijām.
- **Bērnu audzināšanas atbalsta** mērķis ir palielināt aprūpētāju zināšanas un uzlabot viņu praktiskās iemaņas, lai tie spētu uzlabot bērnu aprūpes kvalitāti, apmierināt savu bērnu fiziskās, emocionālās, intelektuālās, sociālās un garīgās vajadzības bērnu veselīgai attīstībai.
- **Izglītības atbalsta** mērķis ir uzlabot bērnu piekļuvi pirmsskolas (dienas aprūpes centru, bērnudārzu un bērnistabu), skolas un pēcskolas bērnu uzraudzības pakalpojumiem. Palīdzība bērniem ar mācīšanās grūtībām, nodrošinot individuālas nodarbības ar speciālo pedagogu, un bērnu nodrošināšana ar mācībām nepieciešamajiem materiāliem, ja nepieciešams.
- **Veselības atbalsta** mērķis ir uzlabot gan bērnu, gan aprūpētāju veselības stāvokli un palīdzēt to uzturēt adekvātā līmenī.

PROGRAMMAS MĒRĶI

Galvenais princips, sniedzot ģimeņu stiprināšanas projekta pakalpojumus, ir holistiska pieeja bērna attīstībai gādīgā ģimenes vidē ar virsmērķi veicināt ģimeņu pašpaļāvību.

Galvenie programmas mērķi ir:

1. Apmierināt neaizsargātās ģimenēs augošu bērnu attīstības vajadzības un tiesības, nodrošinot piekļuvi svarīgiem pakalpojumiem.
2. Stiprināt aprūpētāju spējas un apņemšanos, tādējādi dodot iespēju viņiem uzņemties rūpes un izrādīt interesi par saviem bērniem.
3. Stiprināt sociālā atbalsta sistēmas kopienā – attīstīt dažādus sociālās sadarbības vai organizāciju tīklus Rīgas pilsētas kopienā, kas var nodrošināt adekvātus pakalpojumus riska ģimenēm, un/vai piedalīties šādos tīklos.

PROGRAMMAS MĒRĶA GRUPA

Galvenās Rīgas ģimeņu stiprināšanas projekta klientu grupas:

- ģimenes, kuras nonākušas krīzes situācijās;
- bērni no sociāli neaizsargātām ģimenēm, kuras atrodas grūtā ekonomiskā situācijā un kurās pastāv dažāda veida vardarbības risks un atkarības problēmas;
- aprūpētāji ar zemu prasmju līmeni;
- ģimenes ar bērniem iegūtu negatīvu ģimenes modeļa pieredzi;
- nepilngadīgās mātes, kurām ir grūti sadzīves apstākļi;
- bērni no dzimšanas brīža līdz 18 gadu vecumam, kuriem ir vieglas attīstības problēmas, sociāli neaizsargāti bērni.

Katru gadu mēs sniedzam atbalstu vairāk nekā 100 ģimenēm un vidēji 250 bērniem. 25% bērnu ir vecumā no 0 līdz 3 gadiem.

- **Ekonomiskā atbalsta** mērķis ir palīdzēt aprūpētājiem sagādāt un nodrošināt stabilāku ienākumu avotu.
- **Juridiskā atbalsta** mērķis ir palīdzēt ģimenēm aizstāvēt un pieprasīt nodrošināt savu bērnu likumā noteiktās tiesības un intereses.
- **Atbalsta mājsaimniecības/sadzīves apstākļu uzlabošanai** mērķis ir nodrošināt bērnu veselību un drošību.
- **Atbalsts pārtikas iegādei** (pārtikas pakas).
- **Atpūtas pasākumu atbalsta** mērķis ir uzlabot bērnu piekļuvi dažādām kultūras, sporta un brīvā laika pavadīšanas aktivitātēm.
- **Atbalsta apģērba iegādei** (jauna un lietota sezonas apģērba) mērķis ir uzturēt ģimenes locekļu veselību un veicināt sociālo iekļaušanu.

**IZAICINĀJUMI,
AR KURIEM NĀCIES
SASKARTIES PROGRAMMAS
ĪSTENOŠANAS LAIKĀ**

Galvenie izaicinājumi:

- klientu motivācija (bieži zema);
- laukietilpīgs process, ģimenēm grūti sasniegt pārmaiņas;
- kopumā grūta sociālekonomiskā situācija valstī, kurai ir tieša ietekme uz mūsu iespējām veikt intervenci ģimenē;
- resursu trūkums preventīvā darba veikšanai pašvaldības un valsts līmenī.

**PROGRAMMAS DARBĪBU
ILUSTRĒJOŠS VEIKSMES
STĀSTS VAI PROGRAMMAI
RAKSTURĪGA GADĪJUMA
APRAKSTS**

Situācija 2011. gada jūnijā:

Linda ir 31 gadu veca sieviete. Viņai ir divas meitas – 3 un 4 gadus vecas.

Galvenās grūtības:

- emocionāla labilitāte, bieži depresīvs stāvoklis;
- nav atbalsta tīkla;
- finansiālas grūtības;
- grūtības uzņemties rūpes par saviem bērniem – sievietes emocionālais stāvoklis neļauj adekvāti reaģēt uz bērnu uzvedības problēmām.

Resursi:

- vēlme mainīt situāciju;
- spēja novērtēt situāciju;
- spēja sadarboties;
- cieša saikne ar bērniem;
- vēlme pabeigt izglītību.

12 mēnešu laikā saņemtie pakalpojumi:

- regulāras sociālā darbinieka konsultācijas reizi nedēļā;
- 10 individuālas psihologa konsultācijas;
- bērnu emocionālās audzināšanas programma vecākiem, kas audzina bērnus vecumā līdz 7 gadiem (10 grupas sesijas), ko nodrošina NVO – „Centrs Dardedze”;
- dalība atbalsta grupā “Ģimenes klubs” reizi nedēļā;
- regulāras sociālā rehabilitētāja konsultācijas (gan projekta telpās, gan pie klienta mājās mātei ar bērniem) reizi trijās nedēļās;
- nosūtījums uz dienas centru psihiatrijas pacientiem un šī centra apmeklēšana (psihiatra konsultācijas, mākslas un mūzikas terapija, psihoterapeita konsultācijas);
- dalība kopā ar ģimeni kultūras un izglītojošās aktivitātēs (divu dienu ģimenes seminārs vecākiem un bērniem, koncertu un izstāžu apmeklēšana);

- palīdzība iegūt pašnodarbinātas personas statusu;
- materiāls atbalsts – profesionālais aprīkojums friziera pakalpojumu sniegšanai mājas apstākļos;
- organizētas 4 starpdisciplināru komandu tikšanās ar Lindas piedalīšanos.

Sasniegtie rezultāti – situācija 2012. gada jūnijā:

Emocionālā veselība:

- Linda ir saņēmusi profesionālu palīdzību, lai stabilizētu savu psiholoģisko stāvokli, viņa lieto medikamentus speciālista uzraudzībā;
- viņai ir pozitīva attieksme pret savu šābrīža situāciju;
- viņa turpina saņemt psihologa konsultācijas, lai stiprinātu savus iekšējos resursus un sagatavotos sadarbības noslēgumam ģimeņu stiprināšanas projektā.

Ekonomiskā situācija:

- Linda ir izveidojusi savu mikrouzņēmumu, viņa veiksmīgi strādā kā friziere mājās un maksā nodokļus, taču turpina saņemt sociālos pabalstus, jo viņas ienākumi ir nelieli.

Izglītība:

- viņa ir pabeigusi vidusskolu un uzsākusi studijas universitātē (lai apgūtu fizioterapiju);
- bērni ir sākuši apmeklēt bērnudārzu.

Bērnu audzināšanas prasmes:

- tā kā Linda ir ieguvusi emocionālo stabilitāti un var adekvāti rīkoties kritiskās situācijas, ir kļuvis vieglāk audzināt bērnus.

Attiecības ģimenē:

- kopš janvāra viņai ir stabilas attiecības, un viņa ar draugu plāno apprecēties. Draugs ir atbalstošs un rūpējas par Lindas bērniem;
- uzlabota piekļuve sociālajiem tīkliem un atrastas jaunas atbalsta personas.

Personas vārds ir mainīts, lai aizsargātu tiesības uz privātumu.

9. Polija

Labs vecāks – labs sākums: vardarbības pret maziem bērniem novēršana

PROGRAMMAS NOSAUKUMS

Labs vecāks – labs sākums: vardarbības pret maziem bērniem novēršana

PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS VIETA

Programmu Varšavā īsteno nevalstiskā organizācija “**Nobody’s Children Foundation**”.

Adrese:
Nobody’s Children Foundation
Walecznych 59, 03-926 Warsaw, Polija
Mājas lapa: www.dobryrodzic.fdn.pl

PROGRAMMAS APRAKSTS

Programma “Labs vecāks – labs sākums”, kuru īsteno organizācija “**Nobody’s Children Foundation**” (NCF) ar Varšavas mērijas atbalstu, ir pirmā programma Polijā, kuras mērķis ir vardarbības pret maziem bērniem (jaunākiem par 6 gadiem) novēršana un pozitīvas bērnu audzināšanas veicināšana. Projekts ietver aktivitātes gan valsts, gan pašvaldību līmenī. 2007. gadā tika uzsākta projekta īstenošana pilotprogrammas veidā izvēlētos Varšavas rajonos. Saskaņā ar Varšavas mērijas lēmumu programma līdz 2013. gadam darbosies visā Varšavas teritorijā. Programmas ietvaros ir izstrādāts atbalsta modelis ģimenēm, kurās pastāv vardarbības pret maziem bērniem risks. Atbalsta modeļa nosaukums ir “Vietējā sistēma vardarbības pret maziem bērniem novēršanai” (*Local System for Prevention of Young Child Abuse – LSP*), un tā ieviešanu koordinē organizācija “**Nobody’s Children Foundation**”.

LSP ir starpdisciplināra sadarbības sistēma starp vietējām varas iestādēm, vietējo sociālās labklājības centru, veselības aprūpes centru, policiju, probācijas dienesta darbiniekiem, vietējiem psiholoģisko konsultāciju centriem, dienas aprūpes centriem un citām NVO. Vispārējais LSP mērķis ir apzināt ģimenes, kurās pastāv vardarbības pret maziem bērniem risks, un piedāvāt tām palīdzību.

PROGRAMMAS MĒRĶI

1. Radīt sistēmiskus, starpdisciplinārus risinājumus vardarbības pret maziem bērniem novēršanai.
2. Atbalstīt ģimenes, jo sevišķi sociāli neaizsargātās ģimenes, audzinot bērnus pozitīvā un nevardarbīgā veidā.

PROGRAMMAS MĒRĶA GRUPA

Programma sākotnēji bija paredzēta ģimenēm, kuras gaida bērniņu vai kuras audzina bērnus vecumā līdz 3 gadiem. 2011. gadā tā tika paplašināta, iekļaujot aktivitātes, kas paredzētas 4–6 gadus vecu bērnu vecākiem un pašiem bērniem.

Lai izvairītos no to ģimeņu stigmatizēšanas, kuras izmanto programmas “Labs vecāks – labs sākums” pakalpojumus, programmā ir apvienota universāla un mērķtiecīga pieeja, liekot uzsvāru uz pēdējo. Programma īpaši cenšas aizsniegt pusaudžu - vecākus, vientuļos vecākus, ģimenes, kurās ir atkarības vielu/alkohola pārmērīgas lietošanas problēmas, ģimenes ar vardarbības pieredzi pagātnē, finansiālās grūtībās nonākušās ģimenes, vecākus, kuriem ir agresijas problēmas, vecākus, kas jūtas bezpalīdzīgi bērnu audzināšanas jautājumos, ģimenes, kurām draud izolētības un sociālās atstumšanas risks. Dalībnieki var piedalīties programmā pēc savas iniciatīvas, vai tos nosūta LSP partneriēstādes.

Vēl viena svarīga mērķa grupa ir profesionāļi, kas strādā ar mazu bērnu vecākiem: ārsti, medicīnas māsas, vecmātes, sociālie darbinieki, dienas aprūpes centros strādājošie aprūpētāji, probācijas dienesta darbinieki.

PROGRAMMAS DARBĪBA

Programmas pamata elements ir starpdisciplinārais modelis “Vietējā sistēma vardarbības pret maziem bērniem novēršanai”. Galvenie partneri šīs sistēmas ietvaros ir vietējie veselības aprūpes centri, vietējie sociālās labklājības centri un vietējie dienas aprūpes centri. Sistēma darbojas trīs līmeņos:

- 1) Informācijas par projektu sniegšana:
 - visi programmas darbības rajonā dzīvojošie vecāki saņem informāciju par bezmaksas atbalsta piedāvājumu savā rajonā no medicīnas māsām, vecmātēm, ārstiem, sociālajiem darbiniekiem, dienas aprūpes centru aprūpētājiem;
 - visi vecāki saņem “iepazīšanās komplektu” [izglītojošu materiālu kopumu par to, kā pārvarēt stresu, kā audzināt bērnu, neizmantojot miesas sodus, kas var kaitēt zīdaiņim vai mazam bērnam un kas veicina to at-tīstību];
 - plakāti un brošūras par piedāvāto atbalstu ir pieejami visās partneriēstādēs.

2) Riska grupā esošo vecāku apzināšana:

- sadarbībā ar partneriestādēm tiek veikta katras ģimenes, kurā aug mazi bērni, pārbaude attiecībā uz riska faktoriem, izmantojot Vecāku un bērnu aptaujas lapu;
- sadarbība partneriestāžu starpā, motivējot ģimeni, kas identificēta kā riska ģimene, meklēt atbalstu un palīdzību.

3) Atbalsta sniegšana:

Programmas ietvaros sniegto atbalstu iespējams iedalīt divās daļās – universāls atbalsts, kas pieejams visām ģimenēm, kurās aug bērni vecumā līdz 6 gadiem, un mērķtiecīgs atbalsts, kas paredzēts neaizsargātām ģimenēm (vientuļajiem vecākiem, ļoti jauniem vecākiem, vecākiem ar iepriekšēju vardarbības pieredzi).

Visām ģimenēm pieejamais atbalsts ietver:

- vienreizējas izglītojošas tikšanās, kas veltītas noteiktām tēmām;
- izglītojošas publikācijas un īpašu tīmekļa vietni: www.dobryrodzic.fdn.pl;
- tiešsaistes konsultāciju punktu, rotaļu grupas vecākiem un bērniem;
- izpratnes veicināšanas kampaņas.

Mērķtiecīgs atbalsts ietver:

- individuālas un pāru psiholoģiskas/psihiatriskas/juridiskas konsultācijas;
- terapiju;
- bērnu audzināšanas prasmju attīstīšanas seminārus no 6 līdz 12 nedēļām;
- izglītojošu un terapeitisku brīvdienu nometni;
- *Ģimenes brīvprātīgā projektu*, kas paredz brīvprātīgo darbinieku, kuri paši ir vecāki, sniegtu atbalstu vecākiem.

Vecākus dalībai programmā var nosūtīt LSP partneri, vai arī vecāki var piedalīties programmā pēc savas iniciatīvas. Laikā, kamēr vecāki apmeklē seminārus, tikšanās vai individuālās konsultācijas, viņu bērnus pieskata apmācīti stažieri, kas tiek atlasīti no psiholoģijas fakultātes vai saistītu fakultāšu studentu vidus. Lai dotu iespēju visiem vecākiem piedalīties programmas aktivitātēs, dažādi pasākumi tiek plānoti gan darbdienās, gan brīvdienās, no rītiem vai pēcpusdienā.

Profesionāļiem programma piedāvā šādas iespējas:

- ievadapmācības;
- individuālas konsultācijas;
- kopīgas ikmēneša supervīzijas tikšanās;
- papildu apmācības, seminārus, konferences;
- izglītojošas publikācijas un profesionāļiem veltītu sadaļu mājaslapā www.dobryrodzic.fdn.pl.

Visas vecākiem paredzētās vienreizējās aktivitātes novērtēja aktivitāšu dalībnieki, uzrādot apmierinātības līmeni no 90% līdz 98% atkarībā no aktivitātes. Semināri tiek novērtēti, izmantojot testus, kas tiek aizpildīti pirms un pēc semināriem; uzrādītais uzlabojumu līmenis ir no 77% līdz 96% atkarībā no problēmas jomas.

Klīniskā personāla darbu pastāvīgi uzrauga divi ārējie novērtētāji un NCF klīniskais direktors. Jaunu aktivitāšu priekšlikumus un idejas apspriež visi LSP partneri un ekspertu padome, kuras biedrus ievēl no akadēmiskās vides un no vietējo un centrālo varas iestāžu pārstāvju vidus.

2011. gadā trīs rajonos tika veikta pilotizpēte, lai novērtētu LSP efektivitāti (tika veikta aptauja iesaistīto institūciju speciālistu vidū un intervijas ar koordinatoriem). Rezultāti parādīja, ka, lai gan 80% veselības aprūpes darbinieku un 91% sociālo darbinieku uzskatīja, ka instrumenti un programma ir ļoti efektīvi vai samērā efektīvi, tikai attiecīgi 57% un 60% no respondentiem ieteica to visām ģimenēm, ar kurām tie kontaktējās.

Tika analizēts arī programmas dalībnieku atlases process, un tika konstatēts, ka joprojām ir nepieciešams uzlabot pakalpojumu sasniedzamību noteiktām neaizsargāto ģimeņu grupām (piemēram, ģimenēm ar zemu izglītības līmeni, ģimenēm ar vairāk nekā 3 bērniem). Ir jāveicina arī tēvu iesaiste programmā, jo 2011. gadā tēvi veidoja tikai 30% no visiem programmas dalībniekiem, lai gan viņu dalība programmā ar katru gadu stabili pieaug.

Tika konstatēta arī nepieciešamība pēc ciešākas ar likumu noteiktas valsts iestādes iesaistes koordinācijas darbā un nepieciešamība iesaistīt vecākus, kuriem ir vecāki bērni.

Pamatojoties uz pilotfāzes rezultātiem, sākot no 2012. gada augusta tiek plānots ieviest regulārus novērtējumus (kas aptvertu visas iepriekš minētās jomas). NCF gatavo arī klīniskā darba ar vecākiem novērtēšanas ietvaru.

**IZAICINĀJUMI,
AR KURIEM NĀCIES
SASKARTIES PROGRAMMAS
ĪSTENOŠANAS LAIKĀ**

- Partneru iesaistīšana aktivitātēs, kuru mērķis ir prevence, ne tikai interence gadījumos, kad pastāv aizdomas par vardarbību, vai apstiprinātos vardarbības gadījumos: šis jautājums tiek risināts, izmantojot apmācības, informatīvas kampaņas, konferences, izglītojošas publikācijas.
- Integrēta darba ieviešana: realitātē nepastāvēja kopēja darba tradīcijas; kopējas apmācību sesijas, ikmēneša sanāksmes un pārrunas pamazām palīdz pārvarēt šo problēmu.
- Nepietiekama veselības aprūpes jomas iesaiste: tiek meklētas iespējas palielināt Varšavas mērijas Veselības politikas departamenta iesaisti, lai palīdzētu dibināt kontaktus ar veselības aprūpes jomas vadību, tiek piedāvātas apmācības un publikācijas, lai veicinātu izpratni un paaugstinātu zināšanas.
- Lielāks pieprasījums pēc ģimenes atbalsta pasākumiem, nekā NCF spēj piedāvāt: šis jautājums tiek pakāpeniski risināts, apmācot profesionāļus, daloties ar instrumentiem un izsniedzot nelielus mērķfinansējumus citām organizācijām, kas iesaistītas Velux fonda finansētajā un NCF administrētajā projektā “Droša bērnība” (Safe childhood project).
- Līdzekļu piesaiste, kas balstīta uz pārāk maz avotiem: tiek plānota avotu diversifikācija.

**PROGRAMMAS DARBĪBU
ILUSTRĒJOŠS VEIKSMES
STĀSTS VAI PROGRAMMAI
RAKSTURĪGA GADĪJUMA
APRAKSTS**

Agata (vārds ir mainīts) ir maza zēna māte. Viņai ir 40 gadu, nestabilas attiecības, viņu pameta partneris, un viņa uzskatīja, ka viņas jaundzimušais mazulis ir šķērslis viņas plānu īstenošanai. Viņa vēlu kļuva par māti, un grūtniecība bija negaidīta. Agata izlēma laist pasaulē bērniņu, taču bija apņēmusies to atstāt glābējsilītē, jo nebija gatava uzņemties jaunos pienākumus. Viņa neapsvēra oficiālu adopciju, jo baidījās no sociālās stigmatizācijas. Viņa vairākkārt mēģināja atstāt zidaini glābējsilītē, taču pēdējā

brīdī pārdomāja. Viņa kļuva nomākta, nespēja izveidot saikni ar savu dēliņu, viņai nebija sava dzīvokļa, un viņas ģimene nedzīvoja pilsētā. Tomēr viņai bija arī resursi, kurus viņa varēja attīstīt. Tā kā viņa ir veiksmīga profesionāle, viņas finansiālā situācija bija diezgan laba. Viņai ir labi draugi un ģimene, kas dzīvo ārpus Varšavas un ir gatava palīdzēt finansiāli. Mājas vizītes laikā viņa pastāstīja par savām problēmām vecmātei. Vecmāte nosūtīja viņu dalībai programmā. Viņa runāja arī ar saviem draugiem, kas iedrošināja viņu meklēt palīdzību. Viņa atnāca uz programmu, saņēma psiholoģisku un psihiatrisku palīdzību un spēja izveidot emocionālu saikni ar savu bērnu. Tagad viņa ir atgriezusies darbā, nopirkusi dzīvokli un algo auklīti. Viņas mazulim ir pusotrs gads, un viņš joprojām dzīvo kopā ar savu mammu.

10.

Ukraina

Bērna agrīnā attīstība: kopā uz harmoniju

PROGRAMMAS NOSAUKUMS

Bērna agrīnā attīstība: kopā uz harmoniju

PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS VIETA

Programmu projekta "Fostering First Steps" ietvaros izstrādāja Ukrainas Bērnu labklājības fonds ar UNICEF Ukrainas biroja atbalstu. Programmas autori ir Ivanna Bratus, Natālija Košečko un Oļena Nagula.

2004. gadā programma izmēģinājuma veidā tika īstenota Ļvovā [Ukraina] 3 vietās [Ļvovas apgabalā, Pilsētas 4. klīnikā, Lastvikas 4. bērnudārzā].

PROGRAMMAS APRAKSTS

Programma "Bērna agrīnā attīstība: kopā uz harmoniju" ir veidota uz organizācijas darbam ar maziem bērniem NIPPA [Ziemeļīrija] materiālu pamata. Ukrainas Pedagoģisko zinātņu akadēmijas speciālisti rekomendēja šīs programmas iekļaušanu pedagogiem paredzētajos kvalifikācijas kursos. Kurss sastāv no 10 divu stundu sesijām vecāku grupām, kurās tiek izmantoti interaktīvi metodiski un praktiski vingrinājumi un darbs mazās grupās, kas ļauj apgūt komunikācijas prasmes un bērna attīstības īpatnības.

PROGRAMMAS MĒRĶI

1. Apliecināt dalībniekiem bērna agrīnās attīstības nozīmi;
2. Raksturot attīstības, vides un ritma nozīmi bērna dzīvē;

3. Demonstrēt bērniem plaša spektra izglītību ar rotaļu palīdzību;
4. Analizēt efektīvus ģimenes komunikācijas veidus un modeļus;
5. Raksturot kopīgu aktivitāšu nozīmi bērna agrīnā attīstībā;
6. Sniegt ieteikumus par bērna agrīno attīstību.

raisīja aktīvas diskusijas, viedokļu apmaiņu, rosināja radošumu un vēlmi uzzināt vairāk. Mums ir žēl, ka nevarējām apmeklēt līdzīgas apmācības pirms mūsu mazuļa piedzimšanas, un mēs labprāt piedalīsimies līdzīgās programmās nākotnē.”
[Romāns un Natālija Š., Ļvova]

<p>PROGRAMMAS MĒRĶA GRUPA</p>	<p>Topošie vecāki, 0–3 gadus vecu bērnu vecāki.</p>
<p>PROGRAMMAS DARBĪBA</p>	<p>Pēc projekta pilotfāzes noslēguma programmu īsteno Pilsētas 4. klīnika. Dalībniekus iesaista klīnikas sieviešu konsultāciju nodaļā strādājošie ģinekologi, izmantojot pilsētas sociālos dienestus un paziņojumus, kas tiek izplatīti pilsētā.</p>
<p>IZAICINĀJUMI, AR KURIEM NĀCIES SASKARTIES PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS LAIKĀ</p>	<p>Problēmas rada dalībnieku motivācija un iesaistīšana pirmajā sesijā.</p>
<p>PROGRAMMAS DARBĪBU ILUSTRĒJOŠS VEIKSMES STĀSTS VAI PROGRAMMAI RAKSTURĪGA GADĪJUMA APRAKSTS</p>	<p>Demursu ģimene bija parasta jauna ģimene, kurai bija problēmas ar meitu Nikolīnu. Jaunie vecāki nebija pārliecināti, ka vienmēr ir rīkojušies pareizi un sacījuši pareizos vārdus savai meitai, palīdzot viņai labāk saprast šo pasauli. Viņu starpā ne vienmēr valdīja savstarpēja sapratne. Dalība apmācībās par bērna agrīno attīstību palīdzēja viņiem ne tikai apzināties sevi kā “īstu māti” un “īstu tēvu”, bet arī labāk izprast vienu otru un savu bērnu un rast saskaņu. Viņu pieaugošā pašcieņa rosināja viņus pieņemt atbildīgu lēmumu par otru bērnu. Viņi vēl nezina, vai tas būs zēns vai meitene, taču visa ģimene jau mīl un gaida šo bērniņu.</p> <p>Vecāku viedokļi: “Mēs atceramies apmācību sesijas ar pateicību, iedvesmu un enerģiju. Negaidīti sev mēs atklājām sevi mūsu bērna pasaulē, raugoties no viņa skatupunkta. Mūsu saikne ar dēlu kļuva daudz stiprāka pēc tam, kad mēs uzzinājām, ka metodes, kuras mēs izmantojām intuitīvi, patiesībā ir labi zināmas un tās iesaka psihologi, skolotāji un pieredzējuši vecāki. Katrs mūsu ģimenes loceklis ir apmierināts ar sevi un vēlas mācīties un eksperimentēt ar pasauli. Mēs izprotam mūsu bērna emocionālās, psiholoģiskās un sociālās vajadzības un zinām, kā tās apmierināt. Mēs esam ļoti pateicīgi programmas organizatoriem un grupu vadītājiem, kā arī pārējiem mūsu grupas dalībniekiem. Viņu vidū bija enerģiski vecāki ar interesantām idejām un pieredzi. Pēc mūsu iepazīšanās mēs uzturam sakarus un kopīgi plānojam izveidot bērnu attīstībai draudzīgu vidi atpūtai brīvdienās un mūsu pilsētas pasākumiem.” <i>[Tetjana un Mironis P., vecāki no Ļvovas]</i></p> <p>“Pateicoties augsti kvalificētajiem speciālistiem, kas strādāja programmā, un kontaktiem vecāku starpā, mēs varējām vislabākajā veidā apgūt jaunas un pareizas pieejas bērnu audzināšanā un mūsu bērna attīstībā. Mēs ieguvām informāciju par daudz interesantām un noderīgām tēmām par bērna attīstību no dzimšanas līdz trīs gadu vecumam. Tēmas un to prezentācija</p>

11. Home-Start Ungārija

Ungārija

PROGRAMMAS NOSAUKUMS

Home-Start Ungārija

PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS VIETA

Home-Start Ungārija (HSU) (ungāru valodā – *Otthon Segítünk Alapítvány* (OSA)) ir Anglijā dibinātā starptautiskā tīkla Home-Start adaptācija Ungārijā.

OSA (HSU) ir valsts mēroga organizācija. Organizācijai ir 22 vietējās filiāles, no kurām 7 atrodas Budapeštā un 16 – dažādās valsts pilsētās.

Mūsu tīmekļa vietnē (www.otthonsegitunk.hu) ir atrodama visa nepieciešamā kontaktinformācija, kā arī plaša informācija par mūsu organizācijas aktivitātēm galvenokārt ungāru valodā.

PROGRAMMAS APRAKSTS

Apmācīti brīvprātīgie darbinieki regulāri (katru nedēļu uz noteiktu laiku) apmeklē ģimenes to mājās. Uzmanības centrā ir vecāks, galvenokārt māte, kas paliek mājās un rūpējas par bērnu(-iem). Šī pakalpojuma būtība ir tā, ka mēs varam palīdzēt bērniem vislabāk tad, ja tie no saviem vecākiem saņem lielāku uzmanību, sapratni un mīlestību. Tādēļ, pastiprinot atbalstu mātei viņas pienākumu veikšanā un palīdzot viņai atpazīt savas un savu bērnu vērtības, mēs varam veicināt visas ģimenes attīstību.

Šī pakalpojuma spēks daļēji sakņojas tā vienkāršībā – mēs sniedzam divus vēstījumus ģimenēm, izmantojot personiskas, cilvēciskas attiecības:

- mēs pieņemam un cienām otru personu kā individu, kuram ir savas vērtības;
- mēs arī palīdzam personai apzināties, ka tā nav palikusi viena ar savām problēmām. Šī situācija ir gan unikāla, gan tipiska vienlaikus.

Apmācību laikā brīvprātīgie pārrunā daudz situāciju un piemēru, un apgūst palīdzības metodes, kura tiem neliek risināt problēmas ģimenes vietā. Viņu uzdevums ir nevis norādīt ceļu, bet gan sniegt atbalstu ģimenēm grūtā dzīves brīdī. Mēs palīdzam ģimenēm priecīgā un saprotošā veidā, jo mēs apzināmies, ka prieks pats par sevi ir zāles, turklāt pat bērna klātbūtne dara mūs laimīgus.

PROGRAMMAS MĒRĶI

1. Novērst krīzi ģimenē, palīdzot ģimenēm izvairīties no nopietnākām problēmām.
2. Iedrošināt ģimenes atrast veidu, kā risināt savas problēmas.
3. Likt apzināties bērnu audzināšanas laimi un vērtību.
4. Iedrošināt ģimenes paplašināt savu attiecību loku, atrast kontaktu ar vienaudžiem, interešu klubiem, rotaļu grupām.

PROGRAMMAS MĒRĶA GRUPA

1. Vecāki, kuriem ir vismaz viens pirmsskolas vecuma bērns, vai topošās māmiņas, jo īpaši tās, kuras gaida dvīņus vai trīņus. Īpaša uzmanība tiek pievērsta personām ar īpašām vajadzībām vai personām, kurām ir bērni ar īpašām vajadzībām.
2. Brīvprātīgie, kuri paši ir vecāki un kuri pārstāv 3 dažādas grupas:
 - vecāki, kuri saņem bērnu kopšanas pabalstus, kuriem bieži ir vairāki bērni un kuriem ir grūtības atgriezties darba tirgū;
 - vecāki, kuri ir bez darba un kurus apdraud sociālā izstumšana. Brīvprātīgie, kas pieder pie abām šīm grupām, vieglāk var atrast darbu pēc tam, kad ir pabeiguši mūsu apmācības, snieguši atbalstu citām ģimenēm un ir apmeklējuši regulāras tikšanās.

Šādi viņi atgūst pašcieņu un kļūst pārliecinātāki un veiksmīgāki darba tirgū.

- pensijas vecuma cilvēki, kas ir vecvecāki vai varētu tādi būt, taču tiem vēl nav savu mazbērnu, un tie atkal sāk justies kā pārliecināti un noderīgi sabiedrības locekļi.

PROGRAMMAS DARBĪBA

1. Programmas centrs atrodas Budapeštā, kur ir organizācijas *Otthon Segítünk Alapítvány* konsultatīvā padome, direktoru padome un kur tiek vadīta organizācija. Šis valsts mēroga centrs nodrošina profesionālu palīdzību, veic administratīvos pienākumus, meklē resursus, uztur sakarus ar plašsaziņas līdzekļiem, kā arī apmāca organizatorus un nodrošina regulāru supervīziju, konsultācijas un turpmāku apmācību organizatoriem, kuri veido kopienas.

Semmelveisas Universitātes Biheiviorālo zinātņu institūta līdzstrādnieki ir izveidojuši 140 stundu akreditētu organizatorisko prasmju apguves kursu. Šis apmācību programmas mērķis ir apgūt šādas trīs prasmju grupas:

- 1) prasmes, kas ir nepieciešamas atbalsta/palīdzības aktivitāšu veikšanai, izmantojot uz ģimeni orientētu pieeju;
- 2) profesionālas un vadības prasmes, kas ir nepieciešamas organizācijas pārvaldīšanai;
- 3) prasmes, kas ļauj organizatoriem organizēt un īstenot 50 stundu apmācību kursu brīvprātīgajiem darbiniekiem.

2. Organizatori ir atbildīgi par pakalpojuma izveidi vietējā līmenī. Viņi atlasa brīvprātīgos darbiniekus un 50 stundu apmācību kursa laikā apmāca tos, kā veikt ģimeņu apmeklējumus. Vēlāk tie nodrošina pastāvīgu atgriezenisko saiti – viņi uztur saikni ar ģimenēm un arī nodrošina iespēju brīvprātīgajiem darbiniekiem grupās pārrunāt gadījumus. Svarīgs organizatoru uzdevums ir arī veidot apmācīto brīvprātīgo darbinieku grupas par priecīgu kopieni. Ir būtiski, lai viņi pazītu vietējos specializētos dienestus un speciālistus.

Organizatori var saņemt nepārtrauktu atbalstu no HSU un no citiem līdzorganizatoriem pilsētās, kurās tie darbojas.

Vairākās pilsētās [Budapeštas 3. rajonā Obudā, Estergomā, Ģengešā, Miškolcā, Sēkešfehērvārā, Tatabāņā, Tisavasvārī] vietējais dienests darbojas arī kā fonds.

3. Brīvprātīgie darbinieki apmeklē ģimenes to mājās. – Kā es varu palīdzēt? – Veicot regulārus apmeklējumus. Mēs piedāvājam jauna veida cilvēciskas attiecības ģimenēm, kurām nepieciešama palīdzība. Apmācīts brīvprātīgais darbinieks, kurš pats ir vecāks, regulāri apmeklē šīs ģimenes to mājās. Brīvprātīgais darbinieks dodas uz ģimeņu mājvietām, ir nesteidzīgs un klātesošs un sniedz palīdzību, kā to darītu labs draugs vai vecmāmiņa. Atkarībā no ģimenes locekļu vajadzībām brīvprātīgais izved bērnus pastaigāties, palīdz mājas darbos, spēlējas ar bērniem vai aprunājas, lai padarītu mājās pavadīto laiku priecīgāku, nevis piepildītu ar apātiskām sajūtām un garlaicību.

**IZAICINĀJUMI,
AR KURIEM NĀCIES
SASKARTIES PROGRAMMAS
ĪSTENOŠANAS LAIKĀ**

1. Gaidīšanas saraksti: nav pietiekami daudz brīvprātīgo darbinieku, kas nekavējoties sniegtu atbalstu ģimenēm, kurām tas ir nepieciešams.
2. Brīvprātīgie darbinieki, kuriem ir pārāk cieša saikne ar ģimeni, lai gan ģimene var tikt galā pati un tai vairs nav nepieciešams atbalsts.
3. Ģimene vēlas vai tai ir nepieciešams vairāk, nekā mēs varam sniegt.
4. Pārāk liela ģimenes locekļa pieķeršanās brīvprātīgajam darbiniekam.

**PROGRAMMAS DARBĪBU
ILUSTRĒJOŠS VEIKSMES
STĀSTS VAI PROGRAMMAS
RAKSTURĪGA GADĪJUMA
APRAKSTS**

1. Kati un Pēteram tā bija otrā laulība. Ar viņiem kopā dzīvoja abu dēli no pirmajām laulībām – Marci un Pišti, 8 un 10 gadus veci. Pārim bija divarpus gadus veca meitiņa Lia, kura cieta no 70% smadzeņu bojājuma. Viņi gaidīja savu otru kopīgo bērnu. Lia prasīja daudz enerģijas, un tas lika zēniem justies atstumtiem ģimenē. Viņi savā starpā labi sapratās, pat pārāk labi, – sāka smēķēt, klaiņot un atstāja novārtā mācības. Ģimene lūdza palīdzību, jo astotajā grūtniecības mēnesī esošajai mātei bija grūti pieskatīt Liu. Ili apmeklēja ģimeni trīsreiz nedēļā. Viņas veica ikdienas pir-

kumus, apdarīja mājas soli un daudz runājās savā starpā. Viņa uzzināja arī, ar ko nodarbojas zēni. Kati un Pēters uztraucās par zēniem, jo jūta, ka arvien vairāk sāk zaudēt kontroli pār viņiem. Tādēļ, lai atrastu risinājumu, satikās vecāki, brīvprātīgais darbinieks un organizators. Mūsu brīvprātīgais Karči bija jauneklīga izskata vīrietis ar labu humora izjūtu. Viņam bija divi pieauguši bērni, bet nebija mazbērnu. Tas bija īstais uzdevums viņam! Viņš apmeklēja ģimeni reizi nedēļā – trešdienu vakaros. Pēters un zēni bija mājās. Viņi sēdēja virtuvē un plāpāja, dzerot tēju. Tikmēr Ili pieskatīja Liu.

Kad sarunas sāka raisīties ap bērniņu, Karči izstāstīja daudz interesantu stāstu no savas bērnības. Pārgalvīgie smieklī ieinteresēja zēnus, kas ne- labprāt piedalījās sarunās. Arī Pēters atcerējās dažus jautrus stāstus no savas bērnības. Un Kati izstāstīja stāstu par savas vecmāmiņas zosi, kura skrēja ātrāk nekā viņa. Trešajā vai ceturtajā tikšanās reizē Pišti izstāstīja atgadījumu skolā (kas, protams, notika ar kādu citu). Vēlāk Marci saņēma drosmi un arī pievienojās sarunai ar kalambūru. Dažu mēnešu laikā šis “trešdienas vakara sarunu šovs” sāka dzīvot savu dzīvi un turpinājās pēc mazās Ēvi piedzimšanas. Arī viņa tajā piedalījās, sēžot mātei klēpī. Pēc kāda laika pievienojās vēl daži draugi, kas bija dzirdējuši par uzjautrinotajiem trešdienu vakariem. Marci un Pišti atkal jautri pavadīja laiku kopā ar vecākiem un māsām. Viņi zināja, ka trešdienu vakaros viņi būs uzmanības centrā. Viņu māte un tēvs klausījās tikai viņos. Līdz kādā brīdī viņi jau sāka pārrunāt nopietnus jautājumus. Karči pamazām “nozuda”, atstājot ģimeni un draugus vienus pašus.

Mazā Ēvi bija gandrīz gadu veca, kad arī Ili pārstāja apmeklēt ģimeni. Ģimene sazinājās ar Pētera ģimeni, ar kuru viņiem nebija labas attiecības. Viņi pārcēlās uz dzīvi tajā pašā ciematā, kurā dzīvoja vecvecāki, un Pēters tur laimīgā kārtā atrada darbu. Ne tikai vecvecāki, bet arī tantes bija priecīgas viņiem palīdzēt.

2.

Labklājības dienesta darbinieks lūdza sniegt palīdzību nedzirdīgam pārim, kura gadu vecajam dēlam bija jāmacās runāt, lai varētu apmeklēt bērnudārzu, kurā visi dzird un runā. Mūsu brīvprātīgajam mūzikas skolotājam šis uzdevums ļoti patika. Līdz brīdim, kad mazais zēns varēja apmeklēt bērnudārzu, viņš spēja runāt ļoti labi.

Lietas virzījās tik labi, ka māte mums zvanīja atkal, kad bija nepieciešama palīdzība (piemēram, lai nokārtotu banku lietas, adreses maiņas gadījumā). Šajās situācijās mūsu brīvprātīgais spēja sazināties viņas vietā. Kopā viņi darbojās daudz efektīvāk. Brīvprātīgā darbinieka klātbūtne pati par sevi cēla mātes pašapziņu. Saskaņā ar mūsu pieredzi ierēdņi nav gluži iecietīgi pret klientiem ar īpašām vajadzībām (ar dažiem izņēmumiem). Gadu pēc šo atbalsta attiecību beigām mums zvanīja māte un pastāstīja, ka viņiem ir piedzimis otrs bērniņš un ka viņiem, ja iespējams, atkal būtu nepieciešama mūsu palīdzība.

3.

40 gadus veca tēva kaimiņiene pārliecināja viņu griezties pēc palīdzības organizācijā *Home-Start*. Tēvs dzīvo viens īrētā dzīvoklī kopā ar saviem piecus gadus vecajiem dēliņiem. Viņa sieva no viņa aizgāja. Viņš saņem atbalstu tikai no savas mātes, kura dzīvo 15 km attāļajā ciematā.

Citi radnieki ar viņu nekontaktējās, jo viņi iebilda pret viņa laulībām, kas vēlāk izrādījās nepareizs lēmums. Bērnu dēļ viņam kļuva arvien grūtāk atrast darbu. Viņš nevarēja strādāt agrās rīta vai vēlās vakara stundās vai strādāt maiņu darbu. Kad bērni slimoja, viņam bija jāpaliek mājās. Viņš audzināja savus bērnus ar lielu mīlestību. Bērni ir jauki un nosvērti un izstaro mīlestību un pieķeršanos, ko tie saņem no tēva. Dzīvoklis ir uzņemts, un bērni ir tīri un labi pieskatīti.

Mūsu brīvprātīgā darbiniece tikai pieskatīja bērnus un centās aizpildīt mātes trūkumu viņu dzīvēs.

Viņi pieglaudās viņai, stāstīja pasakas un kopā rotaļājās. Tēvs nekad nerunāja par savām finansiālajām grūtībām, taču brīvprātīgā darbiniece no bērniem uzzināja, ka neapmaksāto rēķinu dēļ ir atslēgta gāzes un elektrības piegāde. Vietējais dienests palīdzēja viņam tikt galā ar nepieciešamajiem administratīvajiem jautājumiem.

4.

Andi bija Marka otrā sieva, pirmā bija mirusi. Markam bija 40 gadu, kad viņš apprecēja 22 gadus veco Andi. Markam no iepriekšējās laulības bija dēls Robi, kurš bija pusaudzis, kad piedzima Laci. Robi bija ļoti pieķēries savai pamātei un jaunākajam brālim. Andi izturējās pret viņu rotaļīgi un līdzjūtīgi, un viņai bija pat lielāka ietekme uz viņu nekā tēvam. Robi labi padevās mācības, un viņa ģimene pilnībā atbalstīja viņa plānu turpināt izglītību.

Laci bija 6 nedēļas, kad Marks vērsās pie *Home-Start* vietējā dienesta vadītāja. Viņš uztraucās par savu sievu, kura, kā vēlāk izrādījās, vēlējās par katru cenu līdzināties viņa mirušajai sievai. – “Tā vai citādi, viņa ir izaudzinājusi lielisku dēlu!” Problēma bija tā, ka mazais Laci visu laiku raudāja un neļāva mātei gulēt ne nakti, ne dienu. Mazajam zēnam tika veiktas visas iespējamās veselības pārbaudes, taču tika uzskatīts, ka viņš ir pilnīgi vesels, tikai raudulīgs. Marks un Robi daudz palīdzēja mājas darbos, tomēr Andi bija ļoti noskumusi Laci dēļ. Viņa uzskatīja sevi par sliktu māti, kas nespēj tikt galā ar savu mazuli.

Mūsu jaunā brīvprātīgā darbiniece, trīs bērnu māmiņa Erika, sāka apmeklēt ģimeni. Erika darbojās kā dūla un ar savu stingro nostāju spēja pārliecināt Andi, ka zīdaiņa veselība ir vislabākajā kārtībā. Viņas tikās divreiz nedēļā un pavadīja kopā divas stundas. Saskaņā ar savstarpējo vienošanos Erika vispirms rotaļājās ar mazuli 15 minūtes, kamēr Andi varēja nodarboties ar kādu īpašu nodarbi, kurai parasti neatlika laika. Tā varēja būt lasīšana, iešana vannā, mūzikas klausīšanās – jebkas, kas nav saistīts ar zīdaiņa vai mājas darbiem. Otrajā nedēļā viņas laiku paildzināja līdz 30 minūtēm un pakāpeniski – līdz divām stundām. Sarunu laikā Erika pārliecināja Andi, ka viņa ir laba māte un ka viņa apmierina sava mazā dēla vajadzības. Viņa pārliecināja Andi, ka arī Robi ir ar viņu apmierināts. Erika apgalvoja, ka tā nav problēma, ja viņas dēls meklē viņas tuvumu. Brīvprātīgā māte, kurai pašai bija trīs bērni, pastāstīja, ka gandrīz vienmēr nēsāja savus mazulus sev līdzīgu bērnu pārnesamajā somā. Tomēr mazuli īstajā laikā kļuva patstāvīgi. Piecu mēnešu laikā jaunā māte atguva līdzsvaru. Mūsu brīvprātīgās darbinieces ietekmē viņa atguva spēkus un ar mīlošās ģimenes atbalstu spēja patstāvīgi rūpēties par savu mazuli.

Skaistākais šī stāsta noslēgumā ir tas, ka pēc tam, kad mazajam Laci palika pieci gadi un viņš sāka apmeklēt bērnudārzu, Andi pieteicās kļūt par programmas *Home-Start* brīvprātīgo. Daudzām jaunajām mātēm ir nepieciešams atbalsts, lai viņas noticētu, ka ir labas mātes. Andi bija apguvusi šo mācību un vēlējās palīdzēt citiem tādā pašā veidā.

